

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Platební bilance a její vývoj

Vypracovala: Barbora Viktorová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Josef Brčák CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma „Platební bilance a její vývoj“ zpracovala samostatně za použití pramenů a literatury uvedených v přiloženém seznamu.

V Praze dne

.....

Barbora Viktorová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce doc. Ing. Josefu Brčákovi, CSc. za odbornou pomoc při zpracování tématu.

Souhrn

Hlavním úkolem bakalářské práce na téma „Platební bilance a její vývoj“ je objasnění pojmu platební bilance České republiky a problematika s ní související.

V první části bakalářské práce je charakterizována samotná platební bilance. Následuje popis principu platební bilance a jejího sestavení. Je zde vyjádřen problém rezidentství a vyrovnanosti platební bilance. Základním stavebním kamenem platební bilance je její struktura, na kterou závěrem první části navazují a jsou vymezeny salda platební bilance.

Druhá (praktická část) popisuje vývoj platební bilance z hlediska hlubokých změn v mezinárodních transakcích a samotný historický pohled na zahraniční obchod. Na konci druhé části jsou provedeny analýzy jednotlivých sald a struktury platební bilance.

Závěrem jsou tyto poznatky shrnuty a zhodnoceny.

Klíčová slova

platební bilance, rezident, struktura platební bilance, saldo platební bilance, import, export, devizový kurz, centrální banka

Summary

Main aim of this bachelor thesis called "Balance of payment and its development" is to reveal the problematics of the payment balance of the Czech Republic and problematics concerning this topic.

In the first part of this thesis the main payment balance is characterized. Description of the payment balance principle and creation of payment balance are following. Residency problematics and the payment balance stability are also expressed. Basics of the payment balance is its structure. In the end of the first part are payment balance "saldo" also characterized.

The second (practical part) describes the balance of payments in terms of profound changes in international transactions and the historical perspective on international trade.

At the end of the second part are analyzed individual balances and structure of the balance of payments.

Thesis is closing by recapitulation and evaluation of the problematics.

Key words

the balance of payments, resident, structure of the balance of payments, balance balance of payments, import, export, currency exchange rate, central bank

Obsah

1. Úvod.....	- 10 -
2. Cíl práce a metodika	- 11 -
2.1. Cíl práce.....	- 11 -
2.2. Metodika.....	- 11 -
3. Platební bilance obecně.....	- 12 -
3.1. Otevřená ekonomika.....	- 12 -
3.2. Vymezení pojmu platební bilance	- 12 -
3.3. Základní principy platební bilance	- 14 -
3.4. Sestavování platební bilance	- 14 -
3.5. Mezinárodní investorská pozice	- 14 -
3.6. Zásada rezidentství v platební bilanci	- 15 -
3.7. Vyrovnanost platební bilance	- 15 -
3.7.1. Zahraniční dluh.....	- 16 -
3.8. Ekonomická rovnováha platební bilance.....	- 16 -
3.8.1. Vnitřní ekonomická rovnováha	- 16 -
3.8.2. Vnější ekonomická rovnováha	- 17 -
4. Struktura platební bilance	- 18 -
4.1. Horizontální struktura.....	- 18 -
4.1.1. Běžný účet	- 19 -
4.1.1.1. Obchodní bilance.....	- 19 -
4.1.1.2 Bilance služeb.....	- 19 -
4.1.1.3 Bilance výnosů	- 20 -
4.1.1.4 Bilance běžných převodů (nekapitálových transferů)	- 20 -
4.1.2. Kapitálový účet.....	- 20 -
4.1.3. Finanční účet	- 20 -
4.1.4. Saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly	- 21 -
4.1.5. Změna devizových rezerv.....	- 21 -
4.1.6 Změna devizových rezerv centrální banky	- 22 -
4.2. Vertikální struktura.....	- 23 -
4.3. Salda platební bilance a různá modelová pojetí vnější rovnováhy	- 24 -
4.3.1. Saldo výkonové bilance (NX)	- 24 -
4.3.2. Saldo běžného účtu (NCA)	- 25 -
4.3.3. Saldo nedluhového financování deficitu běžného účtu (ND).....	- 25 -

4.3.4. Saldo celkové platební bilance (BP).....	- 26 -
5. Vývoj platební bilance České republiky	- 28 -
6. Analýza struktury platební bilance	- 34 -
6.1. Saldo běžného účtu platební bilance v ČR	- 34 -
6.1.1. Vývoj salda obchodní bilance v ČR	- 35 -
6.1.2. Vývoj bilance služeb v ČR	- 36 -
6.1.2. Vývoj bilance služeb v ČR	- 36 -
6.1.3. Vývoj bilance výnosů v ČR.....	- 37 -
6.1.4. Vývoj salda finančního účtu	- 38 -
6.1.5. Vývoj salda přímých investic	- 39 -
6.1.6. Vývoj salda devizových rezerv.....	- 39 -
6.1. Analýza struktury platební bilance od roku 2007 -2009	- 40 -
6.2.1. Analýza struktury platební bilance roku 2007.....	- 41 -
6.2.1. Běžný účet platební bilance.....	- 41 -
6.2.1.1. Obchodní bilance.....	- 41 -
6.2.1.2. Bilance služeb.....	- 44 -
6.3. Analýza struktury platební bilance v roce 2008	- 49 -
7. Závěr	- 57 -
8. Zdroje	- 59 -

1. Úvod

Téma platební bilance a její vývoj jsem si vybrala, protože mě platební styk zajímá a pohybuju se v těchto sférách.

Platební bilance v rámci ekonomického sektoru se řadí mezi nejvýznamnější makroekonomické ukazatele. Účetně by měla být vždy vyrovnaná.

Její charakteristickým přínosem je zaznamenávání toků peněz. Platební bilance podává informace o stavu ekonomiky daného státu, ale i o stavu státu se zahraničím. Není pro nás jen ukazatelem mezinárodních ekonomických vztahů, ale také tvoří základ ke zlepšení již vzniklých teorií mezinárodního obchodu a jeho vliv na hospodaření státu, ať už vnějšího nebo vnitřního.

Každá nově vzniklá situace dokáže ovlivnit stav platební bilance. Jako například politická situace, která ovlivnila platební bilanci i u nás v devadesátých letech, nebo další příčinou mohou být živelné pohromy, krásným příkladem je světová krize z roku 2008.

Změnami prošla samotná platební bilance. Některé její položky byly přejmenovány, některé zrušeny a jiné naopak přibyly. Hodně důležitou novou položkou je ku příkladu kapitálový účet, který zachycuje kapitálový transfer mezi Českou republikou a zahraničím.

Myšlenkou práce je přiblížit čtenáři, že není vhodnějšího ukazatele pro zjištění rovnováhy či nerovnováhy mezinárodních ekonomických vztahů.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem bakalářské práce „Platební bilance a její vývoj " je nejzákladnější úkol objasnění pojmu platební bilance spolu s principy a problematikou uvedeného tématu. Nemělo by se zapomenout ani na charakteristiku a rozdělení struktury platební bilance, v neposlední řadě vysvětlení rovnováhy platební bilance a jejích sald.

Hlavním úkolem v druhé (analytické) části je nutné vymezení vývoje platební bilance České republiky. Poznatky z předchozí teoretické části jsou tedy základem pro analýzu struktury platební bilance v poslední části.

2.2. Metodika

První teoretickou část bakalářské práce „Platební bilance a její vývoj" jsem vypracovávala pomocí odborné literatury. Zdrojem pro mou práci byla odborná literatura i učební skripta ČZU.

Ve druhé části jsem se snažila analyzovat informace získané studiem výše uvedené literatury. Nejvýznamnější zdroj, pro vývoj platební bilance a její analýzu struktury, který jsem použila pro praktickou část, byly informace zveřejněné Českou národní bankou.

V bakalářské práci, kterou jsem vypracovávala, jsem využila metody analýzy, metody syntézy, metody časové řady a metody popisné. Metody analýzy jsem uplatnila u praktické části vývoje platební bilance – vlivy působící na vývoj, metody syntézy – základní charakteristika platební bilance, metody časové řady – vývoj platební bilance České republiky v časovém horizontu, metody popisné – horizontální a vertikální členění spolu se saldy platební bilance.

3. Platební bilance obecně

3.1. Otevřená ekonomika

Spojitosť domáčí ekonomiky se zahraničím představuje obchod se zbožím, službami a finančními toky. Skutečnost, ze které vychází obchod se zbožím je, že část vyrobeného zboží v domáčí zemi je vyvážena do ostatních zemí, a část zboží vyrobeného v zahraničí je dovážena a spotřebována v domáčí zemi. Kapitálové (finanční) toky znamenají pro investory, že svá aktiva rozmisťují v zemích, které jim přinášejí nejvyšší výnos, a neustále tedy převádějí své prostředky z jedné země do země jiné. Hlavním předpokladem těchto převodů je ovšem podmínka, že převodu nebrání výrazné omezující aspekty. Uvedené transakce potom stanovují konstituování platebních a obchodních bilancí zemí, měnových kurzů, cenových hladin a úrokových sazeb. Na základě skutečností, které upravují tvar a následky fiskálních a monetárních politik v jednotlivých zemích i určují rovnovážnou produkci, pak rostoucí globalizace světové ekonomiky stále více zesiluje vzájemné závislosti ekonomik jednotlivých zemí.¹

3.2. Vymezení pojmu platební bilance

Platební bilance zachycuje ekonomické transakce libovolné ekonomiky se zahraničím pro specifické časové období, obvykle jeden rok. Subjekty označujeme jako rezidenty a nerezidenty. Pomocí platební bilance můžeme popsat příklad mezi českou ekonomikou a Rakouskem, kolik odteklo peněz a za jakým účelem z naší země do Rakouska a naopak, kolik přiteklo peněz z Rakouska k nám. Platební bilance je podoba účtu, na které se zaznamenávají kreditní a debetní položky. Všechny platby a povinnosti k cizincům (dluhy) a všechny platby a závazky přijaté od cizinců (úvěry) odrážející stav běžného účtu.²

Rozeznáváme účetní platební bilanci a tržní platební bilanci, která představuje běžný a nepřerušovaný vztah dvou trhů (dovnitř a ven ze země). Shrnuje teoretickou analýzu pozorovatelnou pouze skrze její účinky (kurzy). Účetní platební bilance představuje statistický výkaz zahrnující veškeré zahraniční transakce dané země během

¹ BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*, s. 233

² ZEMÁNEK, J., *Instantní ekonomie nejen pro začátečníky*, s. 149

určitého období, které jsou realizované podvojným účetním záznamem. Platební bilance slouží jako statistický účetní záznam, který pracuje na principu podvojného účetnictví, a proto musí být vždy jako celek vyrovnaná. Zachycuje a monitoruje všechny mezinárodní obchodní a finanční transakce institucí a obyvatel dané země. Ve svém celku, výsledku a struktuře podává specifický obraz o stavu ekonomiky a o její vnější výkonnosti, charakteru jejího rozvoje i o zaměření a úspěšnosti prováděné hospodářské politiky v dané zemi.³

Jestliže pozorujeme platební bilanci mezi dvěma zeměmi, které mají stejnou měnu, skládá se platební bilance ze dvou částí: z běžného účtu platební bilance a z finančního účtu platební bilance. Zkoumáme – li platební bilanci mezi zeměmi s různými měnami, má platební bilance ještě třetí složku - změna devizových rezerv.⁴

Závěrem této části si zaslouží některé pojmy širšího vysvětlení:

- ekonomické transakce

Ekonomické transakce se rozdělují jednak na transakce reálné (pohyb statků a služeb) a jednak transakce finanční (pohyb finančních aktiv)

- rezident

Rezidentem je označován ten, jenž má hlavní centrum zájmu v daném státě. Pro lepší pochopení lze říci, že rezidentem dané země jsou obyvatelé daného státu žijící v něm dlouhodobě (dobu delší než jeden rok), vláda, obchodní společnosti a neziskové organizace, které mají sídlo v dané zemi. Existující i určitá specifika – např. diplomati, turisté, studenti, lidé v lékařské ošetrování, posádky letadel, dočasně migrující pracovníci (sezónní práce) jsou považovány za rezidenty svého původního státu. Rezidenti státu jsou sice i obchodní společnosti, tam kde mají sídlo, ale jejich pobočky jsou považovány za rezidenty země, ve které jsou umístěné. Mezinárodní organizace typu: Organizace spojených národů, Světové banky, Mezinárodního měnového fondu ... nejsou rezidenty země, ve které sídlí. Podrobněji je otázka rezidenta řešena v metodice Mezinárodního měnového fondu, podle které jednotlivé členské státy sestavují pravidelně svou platební bilanci.

³ BRČÁK, J., SEKERKA, J., *Makroekonomie*, s. 233 - 234

⁴ ZEMÁNEK, J., *Instantní ekonomie nejen pro začátečníky*, s. 149

- Za dané časové období

Je důležitým aspektem si uvědomit, že platební bilance je toková veličina – která za dané časové období zachycuje tok ekonomických transakcí. Tímto obdobím může být např. rok.⁵

3.3. Základní principy platební bilance

Mezi základní principy platební bilance může zařadit její sestavování, mezinárodní investorskou pozici, zásadu rezidentství, vyrovnanost a zahraniční dluh.

3.4. Sestavování platební bilance

Podle účelu jejich využití jsou platební bilance zemí sestavovány v rozdílně podrobném členění. Pro hlubší ekonomickou analýzu je nutná potřeba podrobnější sestavy (např. Mezinárodní měnový fond uvádí ve svých publikacích platební bilance, které mají více než sto položek. Bilance, které mají víceméně informativní charakter, pak představují agregované sestavy z tohoto množství položek.⁶

3.5. Mezinárodní investorská pozice

Mezinárodní investorská pozice, která ukazuje stavy finančních aktiv nebo pohledávek a finančních pasiv nebo dluhů státu vůči zahraničí je v úzkém vztahu s tokovým zaměřením platební bilance. Zajímavý je rozdíl z analytického hlediska mezi stavem aktiv a pasiv, tj. čistá investorská pozice, což znázorňuje věřitelskou nebo dlužnickou pozici a je rovnocenné té části majetku státu, kterou můžeme přisoudit nebo odvodit z jeho vztahu k zahraničí. Meziroční změna stavu aktiv a pasiv (během určitého období) je daná víceméně ekonomickými transakcemi v platební bilanci (toky), poté změnami, které vyplývají z pohybu devizových kurzů, reálných směnných relací, případně dalšími korekcemi.⁷

⁵ PAVELKA, T., *Makroekonomie - základní kurz*, s. 182

⁶ BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*, s. 234

⁷ SCHLOSSER, Š., *Platební bilance – další možnosti analytického využití (období 1993 až 2004)*, s. 4

3.6. Zásada rezidentství v platební bilanci

Mezinárodní transakce, které se uvádějí v platební bilanci, jsou takové transakce, které se uskutečnily mezi ekonomickými subjekty různých států. Nejde tedy o fyzický pohyb služeb, zboží, kapitálů a důchodu z jednoho do druhého státu, ale kritériem je převod ekonomických hodnot mezi subjekty se sídlem v různých státech (zásada rezidence). Pro účely platební bilance je za rezidentský podnik považován např. nefinanční podnik se sídlem v České republice bez ohledu na to, kdo je jeho majoritním vlastníkem. Za rezidentské bez ohledu na to, že sídlo jejich majitelů (mateřské firmy) je v zahraničí považujeme pobočky různých firem (např. obchodních řetězců). Jednotlivce pokládáme za občany těch států, kde běžně žijí. Občané dočasně žijící nebo ti, kteří jsou zaměstnáni v nějakém státě, nepovažujeme za rezidenty nebo občany tohoto státu, nýbrž za občany svého mateřského státu.⁸

3.7. Vyrovnanost platební bilance

Platební bilance je vždy vyrovnaná, když vyjde jako celek rovna nule. Takovou rovnováhu bereme pouze jako účetní. Zajišťuje se pohybem devizových rezerv. K růstu devizových rezerv dochází tehdy (pozor, záporné znaménko), pokud ostatní části platební bilance vytváří přebytek, nebo v takové situaci, kdy klesají a pokud ostatní části platební bilance vytvářejí deficit. V dlouhodobém horizontu to však není možné, aby devizové rezervy klesaly (případně rostly).

Pro příklad, si představme situaci, že běžný účet platební bilance je v deficitu (např. existuje větší dovoz statků služeb než jejich vývoz) a finanční ani kapitálový účet tento deficit nemohou vyrovnat. K vyrovnaní tohoto deficitu může dojít třemi mechanismy. Jestliže domácí ekonomika více dováží, musí za svůj dovoz platit stále více zahraniční měny, označujeme tento mechanismus měnovým. Na měnovém dojde k větší poptávce po zahraniční měně a k větší nabídce domácí měny. Tento stav povede k znehodnocení domácí měny. Následně znehodnocená domácí měna vede k růstu exportu a poklesu importu, začíná se zlepšovat obchodní bilance. V případě flexibilního měnového kurzu funguje samozřejmě měnový mechanismus. Kdyby měnový kurz byl fixní,

⁸ SCHLOSSER, Š., *Platební bilance – další možnosti analytického využití (období 1993 až 2004)*, s. 4

docházelo by nakonec k úbytku devizových rezerv a centrální banka by nakonec byla nucena měnový kurz znehodnotit.⁹

Když bude domácí ekonomika více dovážet a věnuje své zdroje na růst produkce v zahraničí a omezí zdroje věnované na domácí produkci, budeme hovořit o důchodovém mechanismu. Avšak tím začne klesat hrubý domácí produkt. Jak již víme, určitá část importu, však závisí na velikosti hrubého produktu. Při poklesu produkce bude klesat import.

Jestliže domácí země nakupuje statky ze zahraničí, domácím výrobcům se začnou hromadit zásoby a budou s určitostí omezovat produkci – v podstatě jde o snížení agregátní poptávky. Časem s určitou pravděpodobností dojde k poklesu cenové hladiny, v důsledku toho vzroste export a též domácí subjekty omezí své importy.⁹

3.7.1. Zahraniční dluh

Taktéž zahraniční dluh je spjat s platební bilancí. Zahraniční dluh vyjadřuje, že si domácí subjekty (rezidenti) vypůjčují v zahraničí. Mezi nejčastější subjekty, které si vypůjčují, patří podniky, v některých zemích výrazně i vlády. Věřiteli jsou zahraniční subjekty.

Vezmeme – li platební bilanci, pak zahraniční dluh by byl zaznamenán ve finančním účtu v položce ostatních investic a také částečně v portfoliových investicích. Úvěry, portfoliové investice a částečně i obligace zahrnují ostatní investice. Povinností je z úvěrů a obligací splácet úroky.

3.8. Ekonomická rovnováha platební bilance

Důležitým hlediskem platební bilance je také její ekonomická rovnováha, kterou rozdělujeme na vnitřní a vnější.

3.8.1. Vnitřní ekonomická rovnováha

Pomocí makroekonomických agregátů jsme schopni popsat vnitřní ekonomickou rovnováhu země, kterou zpravidla ekonomové definují jako stabilitu vzájemných vztahů uvnitř ekonomického systému, přičemž zásadní důraz kladou především na stabilitu ekonomického růstu, zaměstnanosti (nezaměstnanosti) a cenové

⁹ PAVELKA, T., *Makroekonomie – základní kurz*, s. 190

hladiny. Charakteristické rysy typické pro otevřenou ekonomiku převažují ve většině současných zemí, zaměříme se nyní na ty makroekonomické agregáty, s jejichž pomocí dokážeme analyzovat vnější ekonomickou rovnováhu.¹⁰

3.8.2. Vnější ekonomická rovnováha

Vnější ekonomická rovnováha je chápána jako stabilita zahraničně – ekonomických vztahů, kde je hlavní důraz kladen na vyrovnanost platební bilance, resp. vyrovnanost těch autonomních peněžních toků, které jsou zachyceny na tomto účtu. Z výše popsaného je tedy jasné, že ekonomové nejčastěji využívají právě platební bilanci, resp. její kumulativní saldo, popř. salda jejich dílčích účtů a bilancí pro vlastní kvantifikaci vnější ekonomické rovnováhy.¹⁰

¹⁰ MAJEROVÁ, I., NEZVAL, P., TUJELA, P., *Základy makroekonomie*, s. 31

4. Struktura platební bilance

Metodika sestavování platební bilance se liší jak v rámci jedné země, tak i mezi jednotlivými zeměmi v průběhu delšího časového období, i přesto používá v současné době většina vyspělých zemí světa základní strukturu platební bilance vycházející z metodiky Mezinárodního měnového fondu (MMF).¹¹

Nejznámější světový ekonom Samuelson předkládá strukturu a členění horizontální struktury odlišně:

- 1) běžný účet
- 2) kapitálový účet
- 3) statistická diskrepance
- 4) úřední vyrovnání

V platební bilanci z hlediska struktury rozlišujeme dvojí pohled, a to horizontální a vertikální.¹²

4.1. Horizontální struktura

Elementárně je možno platební bilanci členit na položky běžné a kapitálové. Vymezení jednotlivých položek, kterých je evidováno více než sto a jsou uspořádány do několika základních skupin na principu určitých společných znaků, představuje horizontální strukturu platební bilance. Taková struktura může mít rozdílně podrobné členění a uveřejněná je zpravidla v agregovaném pojetí. V rámci účtů je platební bilance členěna na běžný účet, kapitálový účet, finanční účet a účet změny devizových rezerv. Není sice známo, co je běžnějšího na běžném účtu než na jiných účtech, ale z hlediska horizontální struktury (jednotlivé položky) je povaha těchto účtů rozdílná (např. protipoložku běžného účtu tvoří krátkodobý kapitál).¹³

¹¹ MAJEROVÁ, I., NEZVAL, P., TULEJA, P., *Základy makroekonomie*, s. 31

¹² BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*, s. 234

¹³ SCHLOSSER, Š., *Platební bilance – další možnosti analytického využití (období 1993 – 2004)*, s. 3

4.1.1. Běžný účet

Běžný účet platební bilance je souhrn veškerých přeshraničních plateb firem a domácností, které nemají povahu mezinárodních investic. Jsou to platby získané za dovoz a vývoz zboží (potravin, hračky, stroje, nerostné suroviny, ...). Tuto bilanci označujeme obchodní bilance. Pak jsou to platby za dovoz a vývoz služeb (cestovní ruch – nákupy a ubytování zahraničních turistů, výrobní licence, poradenství, ...) a ostatní platby (dědictví, mezinárodní tok zisků, poplatků, darů, mezd, odměn, úroků).

4.1.1.1. Obchodní bilance

Obchodní bilance je nedílnou a důležitou součástí běžného účtu, která zahrnuje export zboží (kredit) a import zboží (debet). Export a import zboží je podle klasifikace OSN SITC (Standard International Trade Classification) členěn podle komodit do následujících skupin: potraviny, nápoje a tabák, paliva, suroviny, tuky, oleje, chemikálie, tržní výrobky, stroje a dopravní prostředky, průmyslové výrobky a nezařazené zboží. Mezinárodní pohyb zboží v České republice se člení podle toho, zda jde o země s tranzitivní nebo státem řízenou ekonomikou, země vyspělých trhů a rozvojové země. Export a import z (do) tržně vyspělých ekonomik je dále specifikován na státy Evropské unie, státy ESVO (Evropského společenství volného obchodu) a také ostatní státy, které mají vyspělou tržní ekonomiku. Saldo obchodní bilance představuje rozdíl mezi exportem a importem.¹⁴

Obchodní bilance se měří buď metodou „fob“ (free of board), hodnoty zboží se vyjadřují bez nákladů na transport a pojištění na hranice vyvážející země. Oproti tomu metoda „cif“ (cost insurance freight transport) zahrnuje náklady až na hranice přijímací země. Tyto náklady jsou při metodě „fob“ v bilanci služeb a při „cif“ v obchodní bilanci.¹⁵

4.1.1.2 Bilance služeb

Mezinárodní doprava, zahraniční cestovní ruch a mezinárodní pojištění jsou nevýznamnějšími položkami bilance služeb. Za služby se dají považovat i diplomatické

¹⁴ DURČÁKOVÁ, J., MANDEL, M., *Mezinárodní finance 3.rozšířené vydání*, s.18

¹⁵ BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*, s. 234

služby, obchodní a vojenské zastoupení, spoje, bankovní poplatky a další. Na účet bilance služeb jsou započítány veškeré dovozy a vývozy služeb.

4.1.1.3 Bilance výnosů

Základem pro uvedenou bilanci jsou výnosy a náklady spojené s investováním v zahraničí. Občas může být bilance výnosů považována za součást bilance služeb. Zejména na straně kreditních položek jde o výnosy z finančních aktiv a investování v zahraničí, ale i také o příjmy rezidentů ze zaměstnání v cizině. Nejčastěji se jedná o zisky, úroky, renty a dividendy. Reinvestované zisky zahraničních firem v ČR zaujímají důležité místo na straně debetních položek, jde – li o Českou republiku. Další součástí jsou úroky placené tuzemskými podniky do zahraničí z úvěrů přijatých od zahraničních bank s úroky, které z přijatých úvěrů a depozit ze zahraničí platí komerční banky. Také sem patří samozřejmě příjmy nerezidentů zaměstnaných v domácí ekonomice.¹⁶

4.1.1.4 Bilance běžných převodů (nekapitálových transferů)

Účet bilance běžných převodů zachycuje pohyby zboží a peněz bez protihodnoty – peníze posílané zahraničními dělníky domů, příspěvky mezinárodních organizací, dědictví a další.

4.1.2. Kapitálový účet

Toky kapitálu ze země a do země a investiční a kapitálové transakce (hot money nebo investice) zahrnuje kapitálový účet. V tomto účtu najdeme veškeré transakce, které souvisejí s migrací obyvatelstva, s převody vlastnických práv k fixním aktivům (např. investiční granty) a s promíjením dluhů), převody nefinančních hmotných aktiv (půda – pozemky pro zastupitelské úřady) a nehmotných práv (patenty, licence, autorská práva).

4.1.3. Finanční účet

Do finančního účtu platební bilance patří veškeré investiční přeshraniční platby, vývoz a dovoz kapitálu z jedné země do druhé (z tuzemska do zahraničí, ze

¹⁶ DURČÁKOVÁ, J., MANDEL, M., *Mezinárodní finance 3. rozšířené vydání*, s. 19

zahraničí do tuzemska). Kapitálový tok má dvě podoby, jednou je podoba přímých investic, druhou podobou jsou portfoliové investice.

Jestliže právnická nebo fyzická osoba se sídlem v zahraničí investuje peníze v domácí ekonomice do založení či nákupu firmy (podnik na produkci automobilů, počítačů, softwaru) nebo nákupu nemovitosti (s cílem zisku), mluvíme tedy o přímých mezinárodních investicích. Dotyčnou firmu pak přímý investor zpravuje sám nebo s ostatními spoluvlastníky ovládá a aktivně se podílí na jejím řízení. Když zahraniční investor pasivně investuje své finanční prostředky do domácích akcií, dluhopisů (firemních, státních), popřípadě i své peníze uloží na účet vedený u některého z domácích bankovních ústavů, v té chvíli se jedná o portfoliové investice.¹⁷

Podrobněji bývá členěn:

1) Přímé investice zahraniční v tuzemsku a v zahraničí. Jedná se o reinvestovaný zisk, základní jmění a ostatní kapitál.

2) Portfoliové investice, u kterých se účtuje pohyb již emitovaných majetkových a dluhových cenných papírů

3) Finanční deriváty

4) Ostatní investice, u nichž největší část tvoří půjčky a úvěry státního finančního a nefinančního sektoru ekonomiky.

4.1.4. Saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly

Pro předpoklady nutnosti udržení vyrovnané platební bilance a nepřesností řady transakcí jsou mnohé pouze odhadovány, proto dochází k započítávání neobjasněných příspěvků. Jsou to nepřesnosti v evidenci, metodické problémy, kurzové rozdíly, atd.¹⁸

4.1.5. Změna devizových rezerv

Jsou to takové transakce, ve kterých je popsáno, o kolik peněžních jednotek se v určitém časovém období zvýšilo či snížilo množství zahraniční měny v bezhotovostní podobě (deviza) v domácí ekonomice. Ve své podstatě je změna devizových rezerv účetní položkou, která v jakémkoliv časovém okamžiku dokáže zajistit účetní vyrovnanost platební bilance.

¹⁷ZEMÁNEK, J., *Instantní ekonomie nejen pro začátečníky*, s. 150

¹⁸BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*, s. 235

Vezmeme – li příklad, že čeští výrobci prodají během jednoho měsíce v Rakousku zboží za dvě miliardy eur a tuto sumu peněz nejsou schopni utratit za nákup nějakého jiného rakouského zboží, dosáhne česká ekonomika přebytku na běžném účtu platební bilance. Jestli ve stejném období nebude na finančním účtu platební bilance schodek ve výši dvou miliard eur, který přebytek na běžném účtu platební bilance „vynuluje“, přinese tento stav zvýšení devizových rezerv české ekonomiky. Rakouská ekonomika ve stejnou dobu zaznamená totéž, všechny hodnoty výše uvedené, ale budou mít z jejího pohledu opačná znaménka – tj. z přebytku na běžném účtu platební bilance se z rakouského pohledu stane deficit, zvýšení devizových rezerv české ekonomiky pak bude stejně vysoké jako snížení devizových rezerv ekonomiky rakouské.¹⁹

4.1.6 Změna devizových rezerv centrální banky

Ve svém trezoru má každá centrální banka zásobu zahraničních měn. Zásoby centrální banky nazýváme devizovými rezervami. Centrální banka využívá devizové rezervy hlavně k zásahům na měnovém trhu. Pokud se jí nezdá, že domácí měna vůči ostatním měnám příliš posiluje, začne na měnovém trhu nakupovat zahraniční měny výměnou za měnu domácí (použije svoje zásoby nebo si ji nechá vytisknout). Stane – li se opak, jestliže centrální banka shledá domácí měnu příliš slabou, vstoupí na měnový trh, aby jí posílila – nakoupí jí, kolik potřebuje. Zaplatí přitom svými devizovými rezervami. Pak vždy za určité období (měsíc, čtvrtletí, rok) spočítá, jaké množství zahraničních měn jí přibylo, popřípadě ubylo. Tuto změnu potom musí ohlásit jako změnu devizových rezerv centrální banky (České národní banky, Evropské centrální banky).

Jak již bylo řečeno hlavní jednotná měna EU je euro. Měnu euro přijalo z 27 zemí 16 (eurozóna). Od 19. století byla světovou měnou britská libra, ve 20. století libru nahradil americký dolar. Jen velké ekonomiky mohou očekávat zřejmě, že jejich měna dosáhne na metu a stane se měnou světově používanou. Podmínku velikosti dnes eurozóna splňuje. Česká republika ještě nedospěla k rozhodnutí, zda euro přijmout nebo ne.²⁰

¹⁹ ZEMÁNEK, J., *Instantní ekonomie nejen pro začátečníky*, s. 150 - 151

²⁰ BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH., *Ekonomie evropské integrace*, s. 460

4.2. Vertikální struktura

Základem vertikální struktury platební bilance je, že vymezuje jednotlivé sloupce a rozděluje všechny operace do dvou skupin, na kreditní (přírůstek na těchto položkách zlepšuje platební bilanci) a debetní (přírůstek na těchto položkách zhoršuje platební bilanci). Důležitým kritériem pro členění je vztah operace k devizové poptávce nebo nabídce. Debetní operace vytvářejí na trhu poptávku po devizách, kreditní operace nabídku po devizách. Podle vertikálního kritéria členění jsou základní operace rozděleny v následující tabulce č. 1.

Tabulka č. 1 Členění vertikální struktury

Položka	Kredit (+)	Debet (-)
pohyb zboží	export zboží	import zboží
pohyb služeb	export služeb	import služeb
pohyb důchodů	import důchodů	export důchodů
pohyb transferů	import transferů	export transferů
pohyb kapitálu	import kapitálu	export kapitálu
devizové rezervy	snížení devizových rezerv	zvýšení devizových rezerv

Zdroj: BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*, s. 235

Uvedené členění platební bilance můžeme agregovat:

- na běžný účet platební bilance (základním prvkem je bilance zahraničního obchodu),
- kapitálový účet platební bilance (bilance kapitálových toků mezi zeměmi)

Vznikne – li deficit běžného účtu (výdaje do zahraničí jsou větší než příjmy z prodeje do zahraničí), financování musí proběhnout prostřednictvím prodeje aktiv nebo půjčováním v zahraničí. Toto půjčování a prodeje aktiv znamenají, že země vykazuje přebytek kapitálového účtu. Kterýkoliv deficit běžného je financován rostoucím přílivem kapitál. Pokaždě daná země nevykazuje žádná aktiva, která by byla schopná prodávat, nemá k dispozici ani žádné rezervy v zahraniční měně a nikdo není ochoten jí půjčit, pak musí dosáhnout vyrovnání na běžném účtu. Bude - li však v přebytku, může soukromý sektor využít svých příjmů v zahraniční měně ke splácení dluhů nebo k nákupu aktiv v zahraničí. Další možností je opět to, že zahraniční měnu získanou soukromým sektorem

skupuje ústřední banka a připojuje ji ke svým devizovým rezervám. Za situace kdy je běžný účet, tak i kapitálový účet v deficitu, pak je i v deficitu celková platební bilance. Tím pádem se snižují i rezervy centrální banky. Je – li jeden z účtů v přebytku a druhý v deficitu stejné velikosti, je celková platební bilance nulová – nenachází se v přebytku ani v deficitu.²¹

4.3. Salda platební bilance a různá modelová pojetí vnější rovnováhy

Výraz vnější rovnováha (nerovnováha) zpravidla spojujeme s rovnováhou (nerovnováhou) platební bilance. Obrázek definuje čtyři základní typy kumulativních sald platební bilance – saldo výkonové bilance, saldo běžného účtu, saldo nedluhového financování deficitu běžného účtu a saldo celkové platební bilance.²²

Tabulka č. 2 Vymezení sald platební bilance

Položky	Kredit	Debet	Saldo
Zboží	Export	Import	
Služby	Export	Import	Saldo výkonové bilance (čistý export - NX)
Výnosy (důchody)	Import	Export	
Nekapitálové transfery	Import	Export	Saldo běžného účtu (NCA)
Kapitálové transfery	Import	Export	
Nedluhový kapitál	Import	Export	Saldo nedluhového financování (ND)
Dluhový kapitál	Import	Export	Saldo celkové platební bilance (BP)
Změna devizových rezerv státu	Snížení	Zvýšení	

Zdroj: MANDEL, M., TOMŠÍK, V., *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*, s. 16

4.3.1. Saldo výkonové bilance (NX)

Saldo výkonové bilance (NX) očekává vedení pomyslné čáry pod položkou služby. V modelech se toto saldo rovněž nazývá čistý export (Net Export). V případě malé otevřené ekonomiky může výsledné saldo výkonové bilance významně ovlivňovat výši hrubého domácího produktu. Zdrojem růstu hrubého domácího produktu je růst kladného salda výkonové bilance. Zvláštní pozornost v oblasti výkonové bilance je obvykle

²¹ BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*, s. 236

²² MANDEL, M., TOMŠÍK, V., *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*, s. 16

věnována vývoji zahraničních směnných relací, tj. poměru indexu zahraničních exportních cen a indexu zahraničních importních cen. Jedná se o významný ukazatel efektivity zahraničního obchodu. Pokles indexu zahraničních směnných relací ovlivní danou zemi tak, že musí pokrýt stejný objem reálného dovozu stále větším objemem reálného vývozu. Za jinak neměnných okolností, zhoršení zahraničních směnných relací má důsledek takový, že dochází k poklesu domácího disponibilního důchodu, což v konečném výsledku vede ke snížení spotřeby a k poklesu životní úrovně obyvatelstva.²³

4.3.2. Saldo běžného účtu (NCA)

Saldo běžného účtu, které jako saldo tokové platební bilance má přímou návaznost na klíčovou stavovou bilanci – celková investiční pozice země, která zachycuje celkovou finanční pozici země vůči zahraničí. V této stavové bilanci na straně aktiv vystupují pohledávky za zahraničními subjekty a držba zahraničního majetku domácími subjekty. Závazky jsou na straně pasiv domácích subjektů vůči zahraničním subjektům a držba majetku na domácím území zahraničními subjekty. Saldo běžného účtu, které bude kladné, může vést ke zvýšení zahraničních pohledávek, ke snížení zahraničních závazků nebo se může také akumulovat v podobě držby zahraničního majetku (např. akcií zahraničních firem), může vést i ke zvýšení devizových rezerv. Opakem je situace, která nastává při deficitu běžného účtu. Celková investiční pozice země se nemění při nulovém saldu běžného účtu. Právě proto je vyrovnanost běžného účtu nejčastěji považována za ekonomickou rovnováhu platební bilance. Může být i dlouhodobě udržitelná za situace, kdy deficit běžného účtu je financován přílivem nedluhového kapitálu (zejména přímých investic). Základem moderní analýzy vývoje devizového kurzu je kombinace tokového pohledu přes saldo běžného účtu a stavového přístupu přes čistou investiční pozici země.²⁴

4.3.3. Saldo nedluhového financování deficitu běžného účtu (ND)

U salda nedluhového financování deficitu běžného účtu se vyskytuje vedení pomyslné čáry pod položkou nedluhového kapitálu. Nejvíce se hovoří o saldu nedluhového financování deficitu běžného účtu v souvislosti s ekonomickou transformací zemí střední a

²³ MANDEL, M., TOMŠÍK, V., *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*, s. 16 - 17

²⁴ DURČÁKOVÁ, J., MANDEL, M., *Mezinárodní finance – 3. rozšířené vydání*, s. 24

východní Evropy. Hospodářská obnova v těchto zemí by nebyla uskutečněna bez rozsáhlého a několikaletého přílivu zahraničních investic.

V první fázi přílivu přímých investic je nutné rozlišit reálnou a finanční přímou investici. Když zahraniční firma uskutečňuje přímou investici dovozem výrobního zařízení nebo know how, vznikne deficit výkonové bilance z titulu podvojného zápisu v položce import zboží a služeb. Po provedení přímé investice se výkonová bilance automaticky vyrovnává. Ve druhém případě, kdy přímá investice má kupříkladu podobu nákupu akcií již zavedené domácí firmy, je bilanční protizáznam obvykle ve formě exportu dluhového kapitálu (popřípadě nárůstu devizových rezerv). Pokud nejsou v rámci dalších operací získané devizové zdroje využity pro dovoz zboží a služeb, deficit výkonové bilance by neměl vzniknout.

Převažuje postoj, že nedluhové financování deficitu běžného účtu pomocí přímých investic je přirozený proces, kterým si musí projít každá transformující se ekonomika. Přesto je klíčové chápat, že tato politika z dynamického pohledu nemůže i nemusí být úspěšná. Obrázek prezentuje dlouhodobé účinky přílivu přímých investic na saldo běžného účtu. Můžeme si všimnout, že každá přímá investice je propojena s položkami, které na budoucí běžný účet působí příznivě i negativně.²⁵

Tabulka č. 3 Dlouhodobé účinky přílivu přímých investic na běžný účet

Aktivní položky	Deficitní položky
zvýšení exportu hotových výrobků	zvýšení importu výrobních vstupů
snížení importu hotových výrobků	zvýšení importu služeb souvisejících s výrobou
	zvýšení exportu výnosů (důchodů)

Zdroj: MANDEL, M., TOMŠÍK, V., *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*, s. 20

4.3.4. Saldo celkové platební bilance (BP)

Saldo celkové platební bilance pokládá za vyrovnávací položku pod čarou jen změnu oficiálních devizových rezerv země. Devizové rezervy tvoří mezinárodní likviditu oficiálních měnových institucí dané země (tj. centrální banky, vlády, příp. specializovaných státních fondů). Reprezentují ji likvidní devizová aktiva ve formě zásob zlata, volně směnitelných měn (v hotovosti nebo na účtech u zahraničních bank), státní cenné papíry cizích vlád, popř. i jiná likvidní devizová aktiva, například Special Drawing

²⁵ MANDEL, M., TOMŠÍK, V., *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*, s. 20

Rights (SDR) u Mezinárodního měnového fondu (MMF). Oficiální měnové instituce mají k dispozici kromě devizových rezerv také tzv. potenciální devizové facility, které představují eventualitu čerpání dodatečných devizových zdrojů ve formě úvěrů od mezinárodních měnových institucí (zejména MMF) nebo zahraničních centrálních bank (v rámci tzv. slapových linek).

Když centrální banka intervenuje na devizovém trhu, dochází ke změně oficiálních devizových rezerv. S tím, že nakupuje nebo prodává devizy za svoji národní měnu, působí na vývoj poptávky a nabídky na devizovém trhu, a tím zpravidla stabilizuje vývoj kursu své měny. Další důvod změny devizových rezerv mohou být i dlouhodobé půjčky centrální banky na mezinárodních finančních trzích, resp. splácení těchto půjček. Nulová hodnota salda celkové platební bilance automaticky neznamena, že dojde k docílení dlouhodobé a dokonce ani střednědobé vnější rovnováhy země. Problematickou položkou je zejména krátkodobý dluhový kapitál, který se využívá k profinancování deficitu běžné bilance, je velmi nestabilním zdrojem financování a je signálem budoucích problémů s devizovou likviditou.

5. Vývoj platební bilance České republiky

Tato kapitola je zaměřena na samotnou platební bilanci a jak ovlivnila mezinárodní transakce. Dále je zde z historického hlediska upřesněn zahraniční obchod. Nakonec je podrobně popsán rok 2009 .

5.1. Platební bilance a změny v mezinárodních transakcích

V mezinárodních hospodářských vztazích se uskutečnily změny, na které poukazuje Platební bilance České republiky. Nejzajímavější a největší události byly vyjádřeny na běžném účtu kdy příjmy i výdaje se zvyšovaly vysokými tempy přírůstků. Pozoruhodné na finančním účtu bylo pozorovat, jak zvláště vynikal vývoj přímých zahraničních investic v tuzemsku (na straně pasiv) a neobvyklý byl i vývoj vztahu mezi aktivy a pasivy z hlediska, které nazýváme jako dlouhodobé a krátkodobé transakce. Na závěr lze uvést, že v proporcích mezi běžnými a kapitálovými toky, mezi složkami dvou výše uvedených účtů a změnami devizových rezerv, které společně tvoří integrální součást zahraničních aktiv v mezinárodní investorské pozici, dochází k výrazným změnám.²⁶

5.2. Příčiny zahraničního obchodu

Základní formou mezinárodních ekonomických vztahů, neboť dálkový obchod byl už provozován ve starověku, je pohyb zboží mezi zeměmi.

Tuto skutečnost můžeme nejlépe zdokumentovat na přerušení obchodních cest mezi Evropou a Asií ve středověku, které bylo podnětem k rozsáhlým objevitelským cestám a k poznání celého světa a dalšímu mohutnému rozvoji obchodu.

Soustavně narůstající směna mezi národními ekonomickými celky směřuje jak samotný obchod mezi lidmi, tak celé světové společenství. Směřuje k mezinárodnímu obchodu jakožto souhrnu všech vztahů spojených se směnou.²⁷

5.3. Platební bilance v roce 2009

Schodek běžného účtu platební bilance dosáhl 37 mld. Kč v roce 2009, finanční účet činil příliv čistého kapitálu 95,1 mld. Kč.

²⁶SCHLOSSER, Š., *Platební bilance – další možnosti analytického využití (období 1993 – 2004)*, s. 9

²⁷ MAJEROVÁ, I., NEZVAL, P., TUJELA, P., *Základy makroekonomie*, s. 225

5.3.1. Obchodní bilance

Obchodní bilance dosáhla v roce 2009 přebytku 180,5 mld. Kč, mezi ročně se tedy zvýšila o 77,8 mld. Kč, avšak objem vývozu a dovozu se snížil. Vývoz zboží klesl o 14 % a dovoz o 18 %.

Přetrvávající slabá poptávka ze zemí nejvýznamnějších obchodních partnerů velice kladně ovlivnila zahraniční obchod České republiky, ale i také u nás nízká domácí spotřebitelská a investiční poptávka.

Podle teritoriální struktury zaujímá rozhodující podíl obchod se zeměmi EU. Ve zbožové struktuře byl přebytek dosažen prodejem strojů a dopravními prostředky.

5.3.1.1. Směnné relace

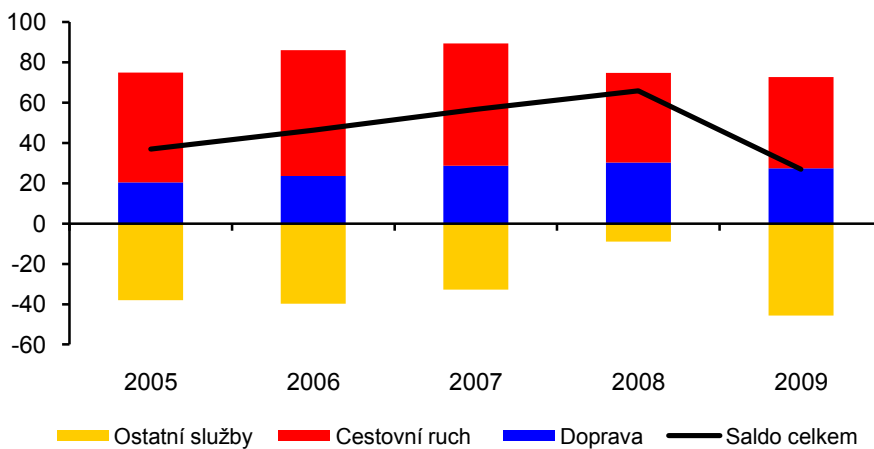
Vývozní ceny se za rok 2009 zvýšily o 0,2 % a dovozní ceny se snížily o 3,5%. Celkově příznivý vliv na směnné relace souvisel především se zlepšením cen minerálních paliv, pokles dovozních cen chemikálií.

Rostly ceny průmyslového spotřebního zboží, ceny strojů a dopravních prostředků. Vývozní zboží se zdražilo jako např.: ceny nápojů, tabáku, průmyslových spotřebních výrobků a ceny strojů a dopravních prostředků.

5.3.1.2. Bilance služeb

Bilance služeb skončila v roce 1998 přebytkem a to 27,0 mld. Kč. Do výsledného salda bilance služeb se nelichotivě promítlo snížení čistého výnosu ze služeb v oblasti mezinárodní přepravy zboží a osob a také propad schodku ostatních obchodních a neobchodních služeb.

Graf 1 Bilance služeb

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2011)

5.3.1.3. Bilance výnosů

Bilance výnosů byla v roce 2009 schodková. Tuzemským subjektům, kteří investují v zahraničí poklesly příjmy na ¼ částky z předcházejícího roku, zásadním faktorem, který ovlivňuje úrokovou bilanci bank byl vývoj úrokových sazeb na finančních trzích v zahraničí a v tuzemsku.

5.3.1.4. Běžné převody

V roce 2009 skončila bilance běžných převodů ve schodku, že byl ve výši 13,6 mld. Kč a meziročně došlo k jeho snížení. Nejvýznamnější složkou ve vládních převodech zůstávají převody s rozpočtem Evropské unie. V letech od roku 2008 až 2009 došlo ke stagnaci odlivu prostředků vykazovaných v rámci běžných převodů mezi Českou

republikou a Evropskou unií. Ostatní převody jsou ovlivňovány hlavně počtem cizinců zaměstnaných v České republice.

5.3.2. Kapitálový účet

V roce 2009 aktivní saldo kapitálového účtu se meziročně zvýšilo o 10,5 mld. tj. na 40,9 mld. Kč. Kapitálový účet hlavně ovlivňují příjmy ze strukturálních fondů Evropské unie. Dalším důležitým faktorem kapitálového účtu se stává položka pořízení a úbytky nevyroběných nefinančních aktiv. Jde o prodej a nákup emisních povolenek sektorem nefinančních podniků. Jejich příspěvek k saldu kapitálového účtu činil při rostoucích objemech

5.3.3. Finanční účet

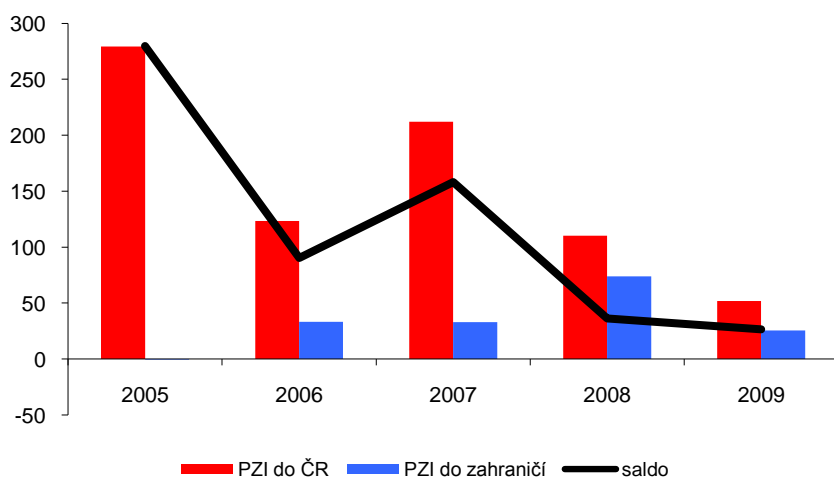
Finanční účet byl v roce 2009 charakterizován čistým přílivem zahraničních zdrojů ve výši 95,2 mld. Kč, to s loňským rokem znamená nárůst o 36,2 mld. Kč.

5.3.4. Přímé zahraniční investice

5.3.4.1. České přímé investice v zahraničí

V roce 2009 poklesly přímé investice do zahraničí a jejich objem dosáhl celkem 25,5 mld. Kč. K této situaci přispěl zejména vývoj reinvestovaných zisků. V odvětví výroby elektřiny, plynu a vody a v odvětví dobývání nerostů, do oblasti nemovitostí, a služeb pro podniky.

Graf 2 Aktivního salda přímých investic

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2011)

5.3.4.2. Přímé zahraniční investice ČR

V důsledku snížení ostatního kapitálu z 49,3mld. Kč na -49,4 mld. Kč poklesl příliv přímých zahraničních investic do České republiky. K největším zahraničním investorům z teritoriálního pohledu patřily Rakousko, Belgie, Spojené státy americké a Kypr.

5.3.4.3. Výnosy z přímých zahraničních investic v ČR

Podle předběžných údajů dosáhly výnosy z přímých investic 235,6 mld. Kč, přibližně tak jako loňský rok. Poklesl objem dividend a úroků a meziročně je vyšší reinvestovaný zisk.

5.3.5. Portfoliové investice

Vývoj na trzích se stabilizoval, až na historiky nejnižší úroveň 1% ze dne 17. Prosince. Celosvětově pomalu odcházela finanční krize, ve většině zemích se od roku 2009 začalo projevovat oživení.

5.3.5.1. Portfoliové investice

Saldo portfoliových investic vzrostlo o 123 mld. Kč a za rok 2009 byl čistý příliv zahraničních zdrojů ve výši 113,8 mld. Kč. Následkem krize ztráceli investoři důvěru k investicím do zahraničních cenných papírů, což se projevilo na straně aktiv v převisu. Na straně pasiv došlo k přílivu kapitálu do portfoliových investic.

5.3.6. Finanční deriváty

Saldo finančních derivátů se dostalo schodku a to 7,7 mld. Kč.

5.3.7. Ostatní investice

U položky ostatních investic bylo docíleno za rok 2009 čistého odlivu kapitálu do zahraničí ve výši 37,3 mld. Kč. Bankovní sektor vykázal největší odliv 30,5 mld. Kč. Rovněž podnikový sektor měl čistý odliv a to ve výši 20,1 mld. Kč. Čistým příjemcem byl zahraničního kapitálu vládní sektor.

5.3.8. Devizové rezervy

Aktivní saldo devizových rezerv bylo 60,6 mld. K nárůstu devizových rezerv došlo inkasování výnosů z jejich investování, vlivem přílivu finančních prostředků z rozpočtu Evropské unie a transakcí, které byli prováděny pro klienty ČNB.

6. Analýza struktury platební bilance

6.1. Saldo běžného účtu platební bilance v ČR

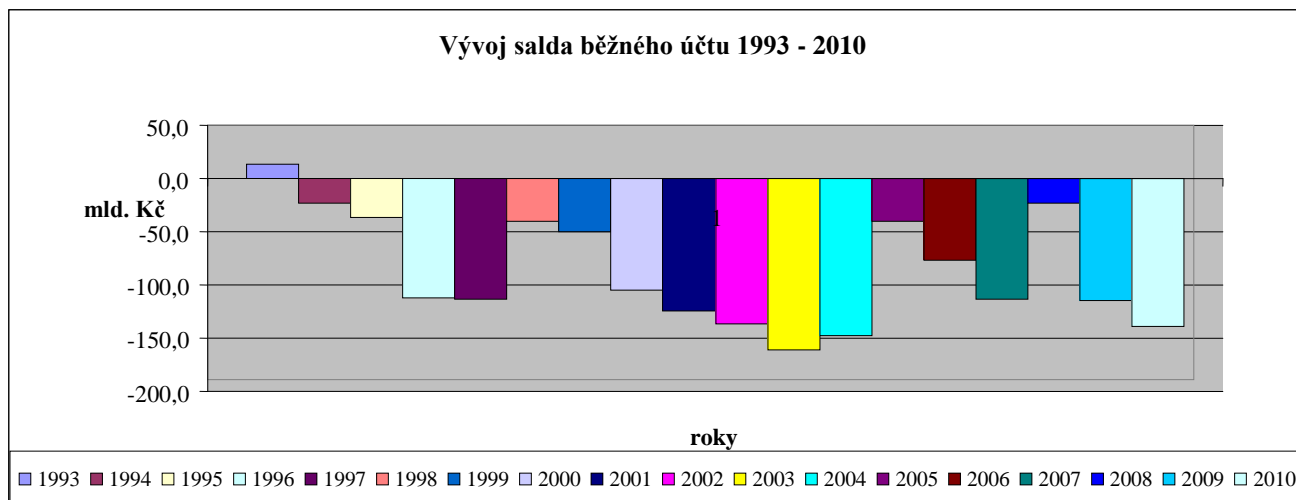
Do běžného účtu jsou shrnuty všechny přeshraniční platby firem, domácností a celkovou finanční pozici země vůči zahraničí vymezuje saldo běžného účtu. Patří sem obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a běžné převody.

Od roku 1993 do roku 2010 se saldo běžného účtu pohybovalo v rozmezí 13,3 mld. Kč až -160,6 mld. Kč. Schodek běžného účtu se během 17 let zvětšil o 173,9 mld. Kč. Jediný přebytek byl v roce 1993 (13,3 mld. Kč). Největší schodek -160,6 mld. Kč byl zaznamenán v roce 2003.

Největší negativní vliv na saldo běžného účtu měla bilance výnosů, jejíž výnosy rostou pomaleji než náklady, které jsou spojeny se stálým růstem cizinců pracujících v České republice a jejich mzdovými náklady.

Druhou bilancí, která nejvíce ovlivňovala v devadesátých letech rostoucí záporné saldo, byla obchodní bilance, která zastavila vzhledem k rostoucímu exportu po roce 2004.

Graf 3 Vývoj běžného účtu

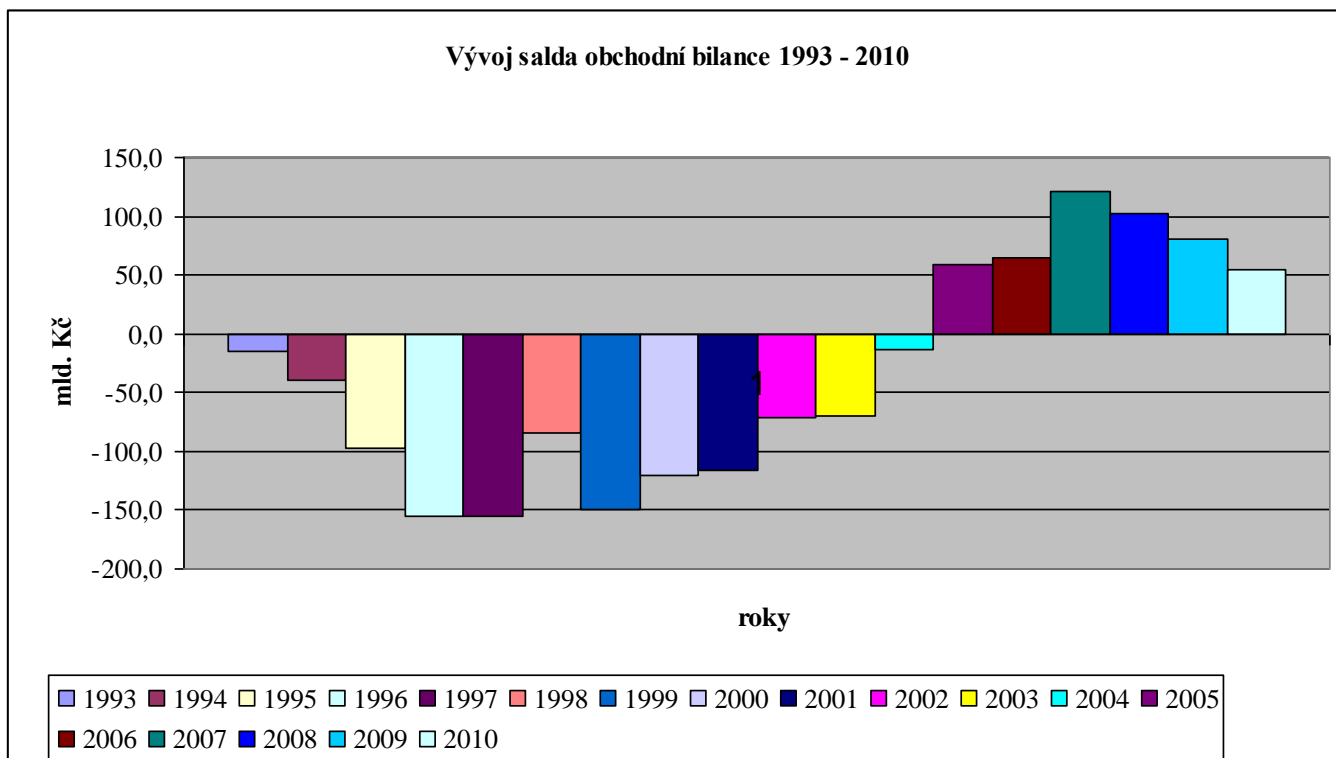
6.1.1. Vývoj salda obchodní bilance v ČR

Obchodní bilance je součástí běžného účtu platební bilance. Zahrnuje export zboží (kredit), import (debet). Zboží se člení do komodit podle skupin na potraviny, nápoje a tabák, paliva, suroviny, tuky, oleje, chemikálie, tržní výrobky, stroje a dopravní prostředky, průmyslové výrobky a nezařazené zboží. Saldo obchodní bilance vyjadřuje rozdíl mezi exportem a importem.

Saldo obchodní bilance bylo do roku 2004 schodkové. Největší schodek byl v roce 1997 (-155,2 mld. Kč). Od roku 2005 jsou salda obchodní bilance přebytková. Maximálního přebytku dosáhla obchodní bilance v roce 2007 (120,6 mld.). Od roku 2008 do roku 2010 klesl přebytek o 48,7 mld.

Na růst exportu měl vliv hospodářský růst zemí EU, konkurenceschopnost tuzemských exportérů.

Graf 4 Vývoj salda obchodní bilance 1993 - 2010

6.1.2. Vývoj bilance služeb v ČR

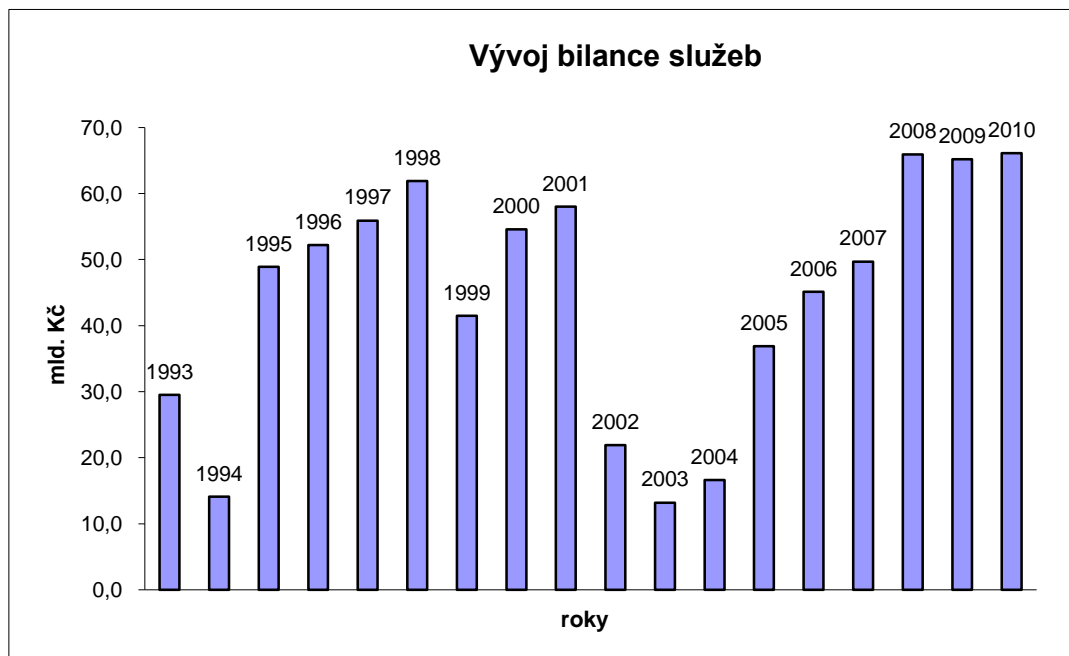
Dalším podúčtem běžného účtu je bilance služeb, kde jsou vedeny veškeré dovozy a vývozy služeb (turistika, doprava, bankovní, pojišťovací a další služby).

Bilance služeb byla od roku 1993 – 2010 aktivní. Největšího přebytku bylo dosaženo v roce 2010 (66,1 mld. Kč) a nejmenšího v roce 2003 (13,2 mld. Kč).

Rok 2010 byl vyvolán většími příjmy z dopravy, cestovního ruchu i ostatních služeb.

Nejmenší přebytek v roce 2003 byl způsoben poklesem vývozu služeb.

Graf 5 Vývoj bilance služeb

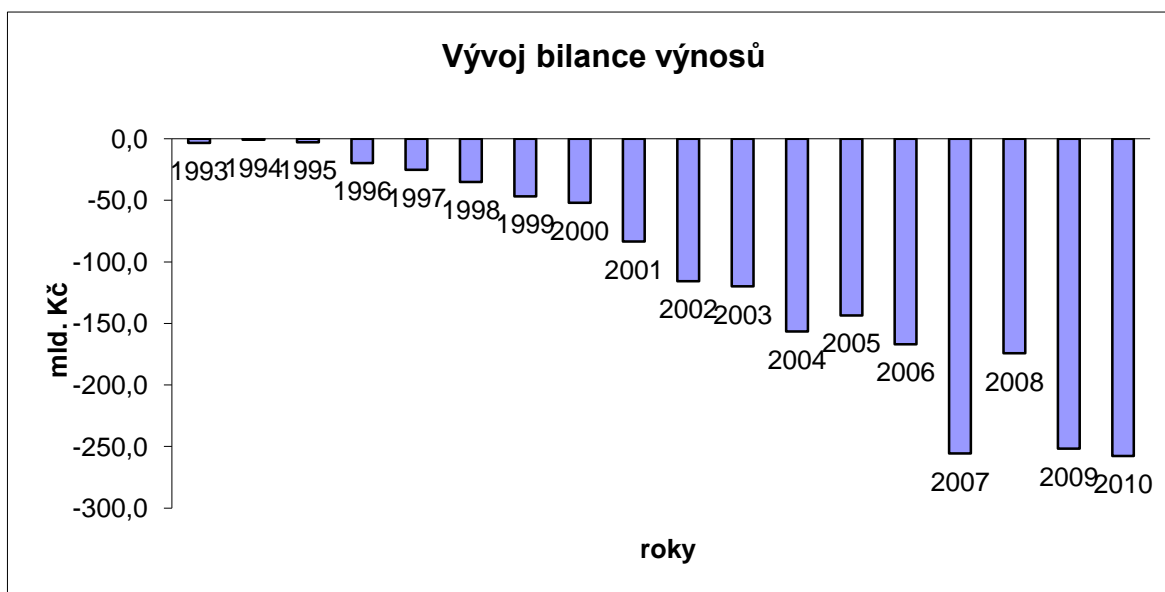
6.1.3. Vývoj bilance výnosů v ČR

Bilance výnosů vyjadřuje všechny výnosy a náklady spojené s investováním.

Bilance výnosů je od roku 1993 až 2010 schodková. Nejmenšího schodku bylo dosaženo v roce 1994 (0,6 mld. Kč), největšího schodku v roce 2010 (257,7 mld. Kč).

Pasivní saldo neustále roste v důsledku většího přílivu investic ze zahraničí než českých investic v zahraničí.

Graf 6 Vývoj bilance výnosů

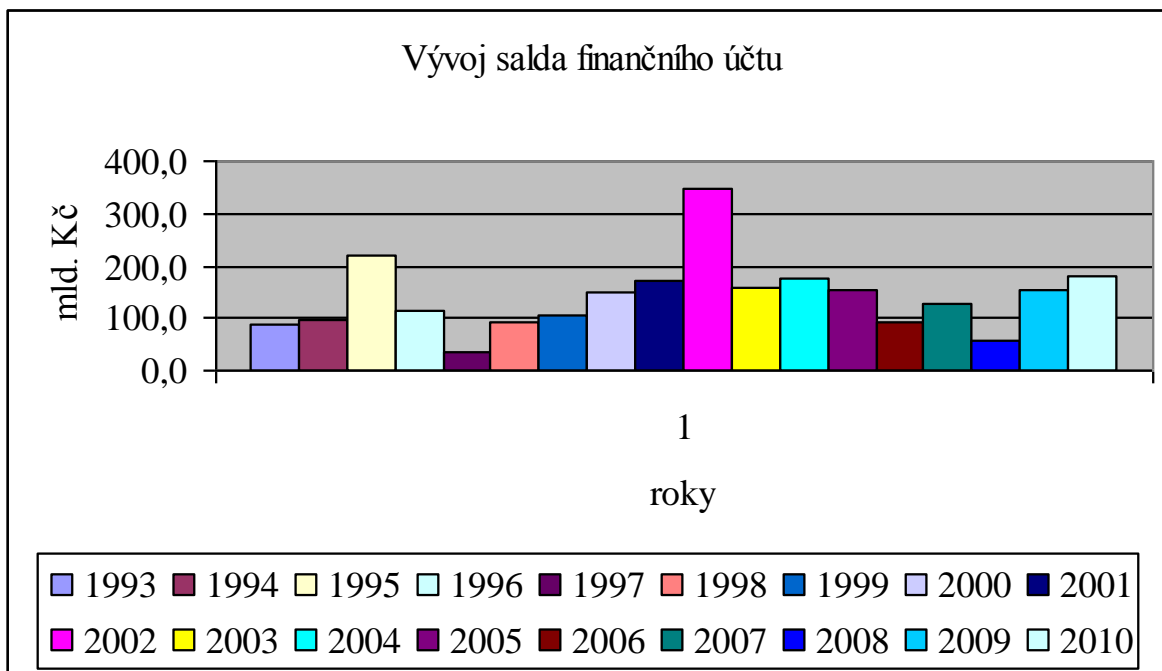
6.1.4. Vývoj salda finančního účtu

Součástí finančního účtu jsou veškeré investiční přeshraniční platby. Jde tedy o vývoz a dovoz kapitálu z jedné země do druhé (z tuzemska do zahraničí, ze zahraničí do tuzemska) – investice rozdělujeme na přímé a portfoliové.

Finanční účet je po celou dobu od roku 1993 – 2010 aktivní. Největšího maxima dosáhl v roce 2002.

Od roku 1993 – 2010 je finanční účet silně ovlivněn zahraničními investicemi převyšujícími nad českými.

Graf 7 Vývoj salda finančního účtu

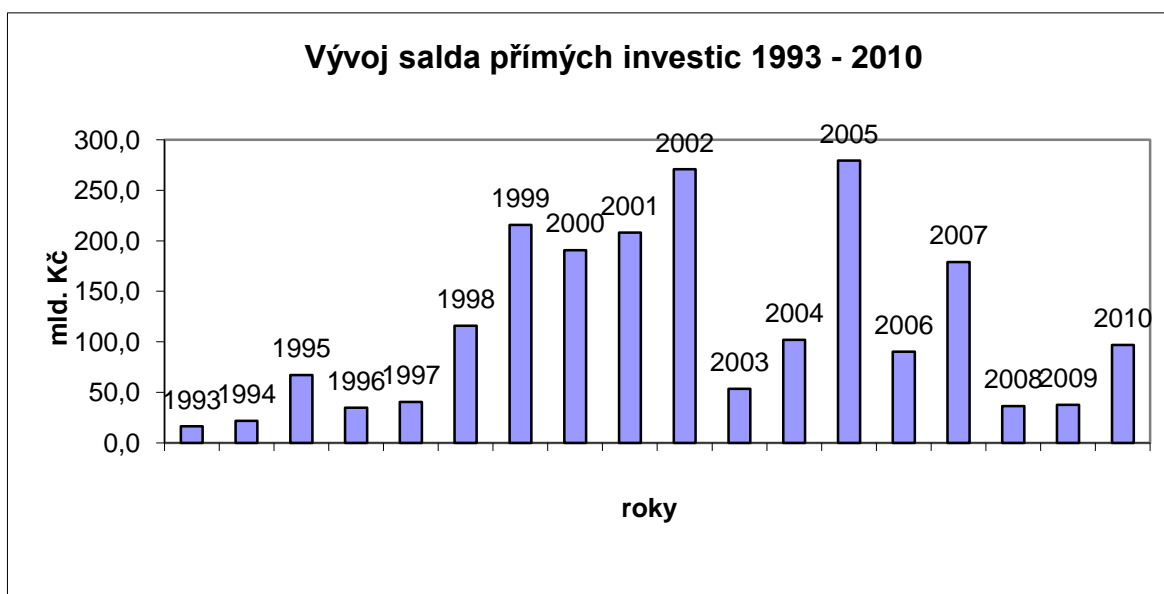
6.1.5. Vývoj salda přímých investic

Přímé investice jsou součástí finančního účtu.

V důsledku převažujících zahraničních investic u nás bylo saldo přímých investic vždy v přebytku. Nejmenší přebytek v roce 1993 16, 4 mld. Kč. Nejvyšší přebytek salda přímých investic je zaznamenán v roce 2005.

Nevyvážený vývoj je podmíněn nečekanými transakcemi (privatizace státních majetkových podílů).

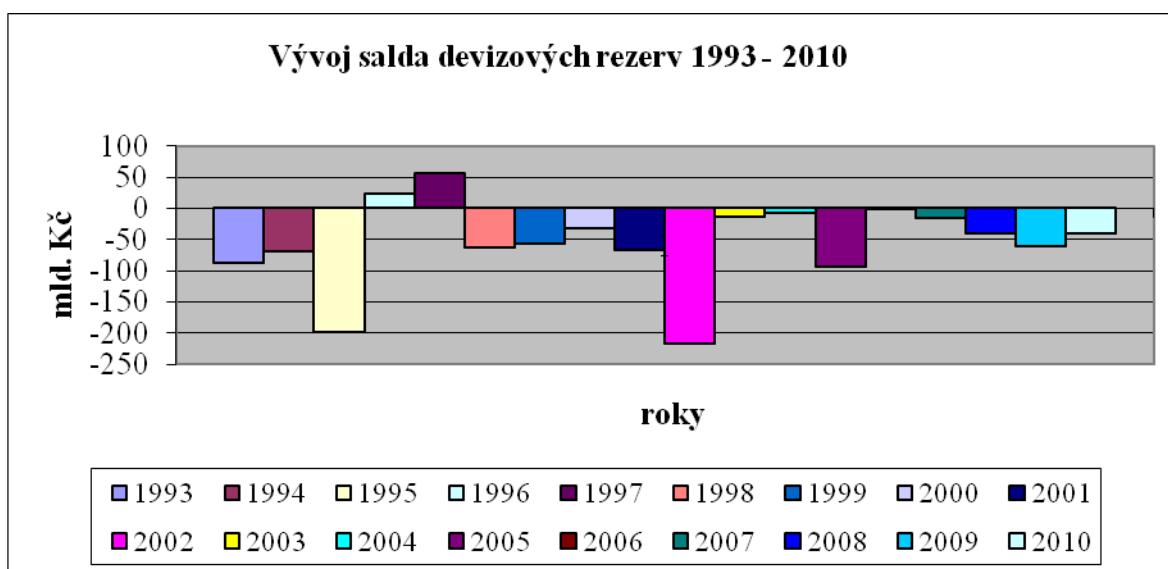
Graf 8 Vývoj salda přímých investic 1993 - 2010

6.1.6. Vývoj salda devizových rezerv

Zásoby centrálních bank nazýváme devizovými rezervami. Maximálního růstu bylo dosaženo v roce 2002 -216,9 mld. a minimálního růstu v roce 2006 -2 mld.

Graf 9 Vývoj salda devizových rezerv 1993 - 2010

6.1. Analýza struktury platební bilance od roku 2007 -2008

V této části je vybráno období 2007 – 2009 a podrobně zachyceno pomocí účtů platební bilance.

6.2.1. Analýza struktury platební bilance roku 2007

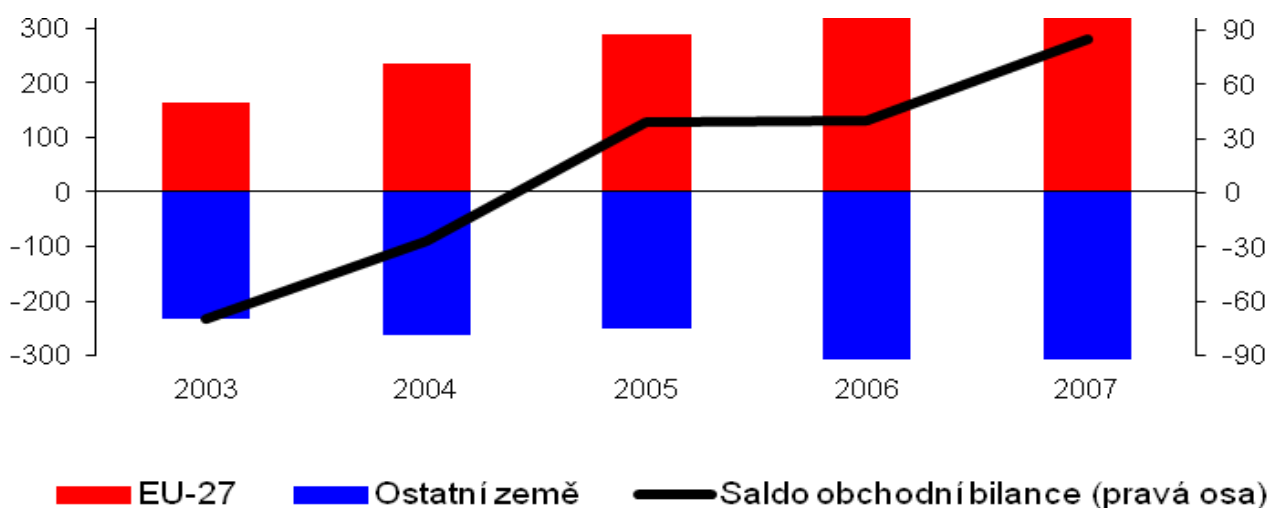
6.2.1. Běžný účet platební bilance

V roce 2008 pasivum běžného účtu platební bilance dosáhlo deficitu 88,9 mld., když vlivem schodku bilance výnosů, který převýšil přebytek obchodní bilance a bilance služeb. Na finančním účtu platební bilance kladné saldo činilo 104,5 mld. Kč.

6.2.1.1. Obchodní bilance

Výsledky zahraničního obchodu ČR, kdy obchodní bilance dosáhla přebytku 117,5 mld. Kč, příznivě ovlivnily pokračující příliv přímých zahraničních investic do zpracovatelského průmyslu a pokračující hospodářský růst v zemích EU. I přes růst cen na světových trzích došlo ke zlepšení směnných relací.

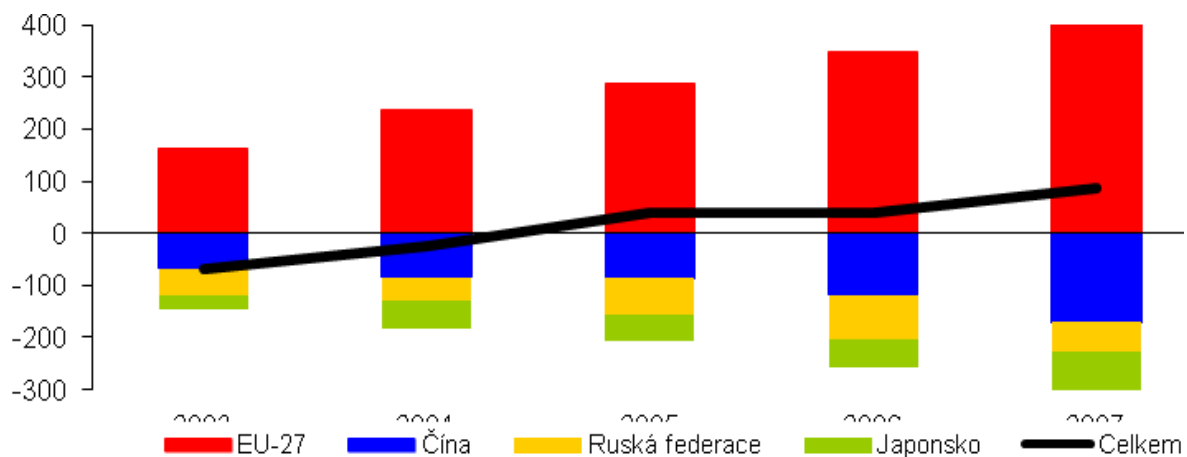
Graf č. 10 Přebytek obchodu EU – 27 (mld. Kč)

Zdroj: www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2011)

Jelikož přebytek dosažený ve vzájemném obchodu se zeměmi EU dokázal výrazně převýšit deficit obchodní výměny s jinými zeměmi, tak ostatním zemím se meziročně prohloubilo pasivum obchodu, zejména s Čínou, Japonskem a Tchaj – wanem.

Graf 11 Deficit obchodu Číny (mld. Kč)

Zdroj: www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2011)

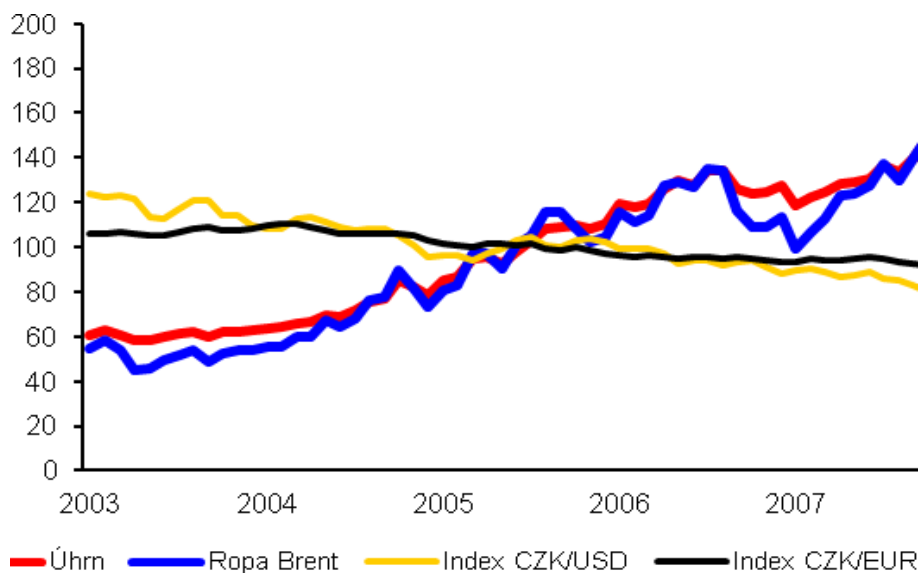
Pasivum obchodu zejména s Čínou se meziročně prohloubilo v důsledku růstu dovozu zejména, elektrických a telekomunikačních zařízení, dovozu kancelářských strojů a dovozu zejména spotřebního zboží. Naopak s Ruskem se meziročně obchodní schodek snížil, důsledkem růstu vývozu a nižšího objemu dovozu ropy.

Nejvyšší podíl na vývozu a dovozu v komoditní struktuře zahraničního obchodu zaujímala skupina strojů a přepravních zařízení, jejíž podíl se dále zvýšil. Dalšími důležitými položkami jsou tržní a průmyslové výrobky. Stranu dovozu zastupují chemikálie a paliva.

6.2.1.1.1. Směnné relace

Ke zlepšení směnných relací o 2,3 procentního bodu vedl růst vývozních cen v roce 2007 o 1,3% a pokles cen dovozu o 1%.

Graf 12 Vývoj kurzu koruny na vývoj cen

Zdroj: www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2007)

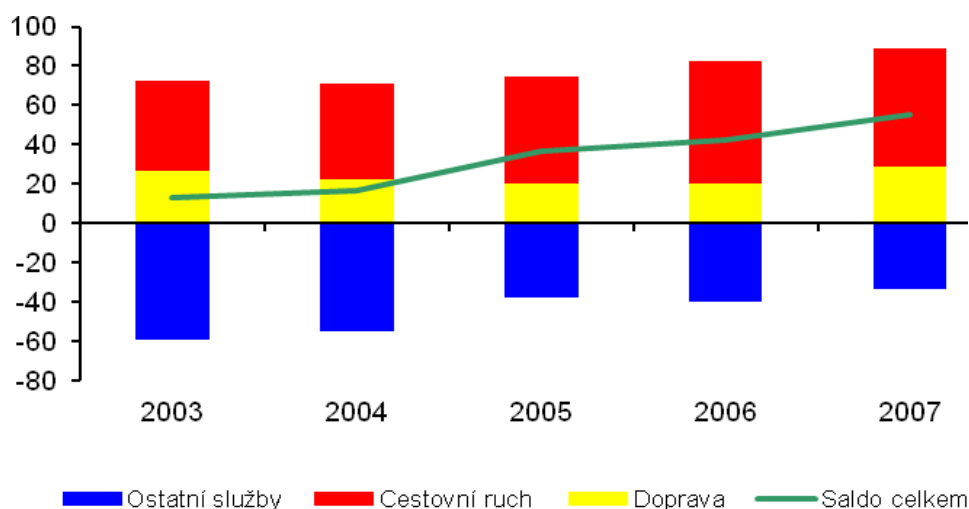
Z vývozních cen rostly nejvýrazněji ceny surovin, ceny potravin. Klesali u vývozních cen skupiny strojů, přepravní zařízení a průmyslové výrobky. U dovozních cen klesaly nejvíce ceny strojů a dopravních prostředků (víceméně kancelářské stroje a zařízení k automatickému zpracování dat) a průmyslové zboží. Ceny dovozní rostly u cen tuků, olejů a ceny surovin (většinou rudy).

Vlivem poptávky ze strany dynamicky rostoucích ekonomik Číny a Indie i finančních investorů se zvyšovaly světové ceny průmyslových surovin a potravin.

6.2.1.2. Bilance služeb

Bilance služeb skončila v roce 2007 přebytkem 55,4 mld. Kč, důsledkem růstu vývozu než dovozu.

Graf 13 Přebytek bilance služeb

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8.3.2011)

Na růst výsledného aktiva dopravy, (28,7 mld. Kč) v rozhodující míře v oblasti mezinárodní dopravy mělo vliv saldo nákladní dopravy. Byla také zaznamenána významná změna u komplexu služeb úzce spojených s dopravou (manipulace s nákladem, údržba dopravních prostředků, řízení letového provozu, poplatky agentům atd.), které byl mírně přebytkové. Oproti tomu přeprava osob, která při nezměněných výdajích zaznamenala propad příjmů, a výsledné saldo se zhoršilo.

Z hlediska nárůstu a objemu zůstává významná silniční doprava. Rovněž se zvýšil přebytek u přepravy zboží po železnici, prostřednictvím letecké dopravy a v ní nižší míře u říční dopravy. Oproti tomu u námořní nákladní dopravy se prohloubilo pasivum.

U námořní nákladní dopravy se prohloubilo pasivum. Saldo u potrubní přepravy ropy a plynu (1,5 mld.) zůstalo aktivní tak jako v předchozím roce.

6.2.1.3 Bilance výnosů

Schodek bilance se u výnosů prohloubil na 253,8 mld. Kč. Růst počet cizinců zvýšil mzdové náklady včetně odvodů na sociální zabezpečení o 20 %. V návaznosti, která ovlivnila příznivé období hospodářské výsledky tuzemských společností, zvýšila celková částka dividend pro zahraniční vlastníky tuzemských podniků a bank na 113,8 mld. Kč.

6.2.1.3 Běžné převody

V roce 2007 skončila bilance převodů schodkem ve výši 8,1 mld. Kč. Vyššími odvody daní z příjmů a příspěvků na sociální zabezpečení bylo ovlivněno v důsledku rostoucího počtu cizinců zaměstnaných v České republice saldo ostatních převodů. Saldo ostatních prostředků z České republiky do rozpočtu.

6.2.2 Kapitálový účet

V roce 2007 bylo saldo kapitálového účtu aktivní ve výši 19,7 mld. Kapitálový účet byl ovlivněn zejména příjmy ze strukturálních fondů Evropské unie (19,6 mld. Kč).

6.2.3 Finanční účet

Čistý příliv zahraničních zdrojů dosáhl na finančním účtu 104,5 mld. Kč, což je skoro stejně jako v roce 2006.

6.2.3.1 České přímé investice v zahraničí

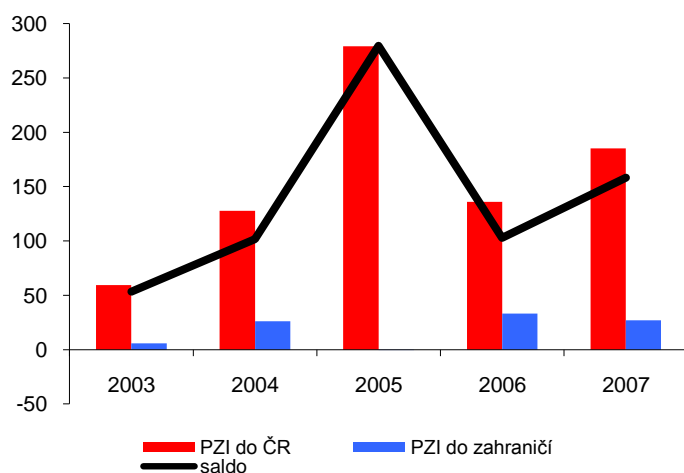
Tuzemské investice meziročně poklesly v roce 2007 o 18,3 % a jejich objem dosáhl 27,1 mld. Většinou se směřovaly do odvětví výroby, elektřiny, plynu a vody, odvětví nemovitostí a služeb pro podniky a odvětví obchodu a investic. Investice do základního kapitálu dosáhly 5,6 mld. Kč a objem reinvestovaného zisku činil podle předběžných záznamů 10,5 mld. Kč. Investice směřované do plynu a vody byly 3297,6 mld. Kč, investice směřované do obchodu a oprav jsou 4,5 mld. Kč, a investice na obchod a opravy

516 mld. Kč. Investice v Gruzii 6,5 (mld. Kč), Nizozemí 5,5 (mld. Kč), Polsku 5,7 (mld. Kč).

6.2.3.2 Přímé zahraniční investice v ČR

Příliv přímých zahraničních investic se meziročně zvýšil a dosáhl 185,3 mld. Kč. K tomu přispěl také růst reinvestovaných zisků na 130,6 mld. Kč. Oproti roku 2006 se snížily investice do oblasti moderních technologií a servisních center a převažovaly projekty na rozšíření výrobních kapacit.

Graf 14 Přímé investice

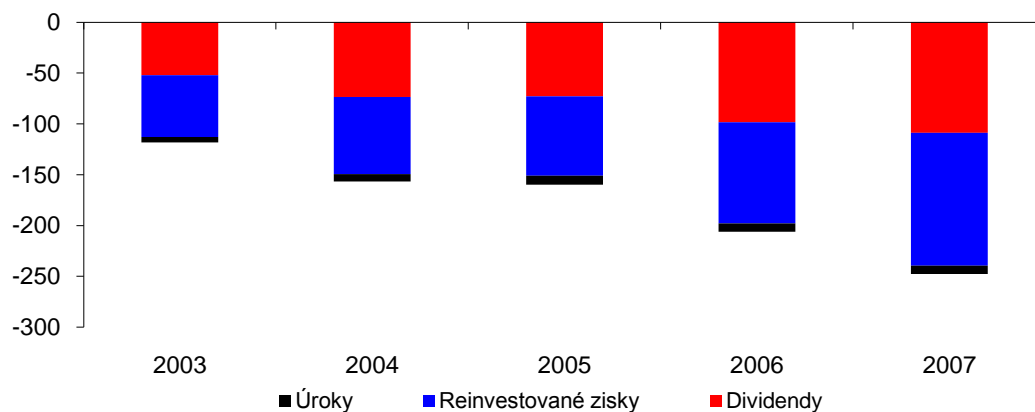

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8.3.2007)

6.2.3.3. Výnosy z přímých zahraničních investic v ČR

V roce 2007 postupoval podle předběžných údajů i růst objemu vyplacených dividend, reinvestovaného zisku i úroků z ostatního kapitálu. Podle předběžných očekávání objem dividend z přímých investic vyplacených zahraničním investorům v roce 2007 dosáhl podle předběžných údajů 108,8 mld. Kč.

Graf 15 Výnosy z přímých zahraničních investic v ČR

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8.3. 2011)

6.2.4. Výnosy z portfoliových investic

6.2.4.2. Vývoj na peněžních a kapitálových trzích

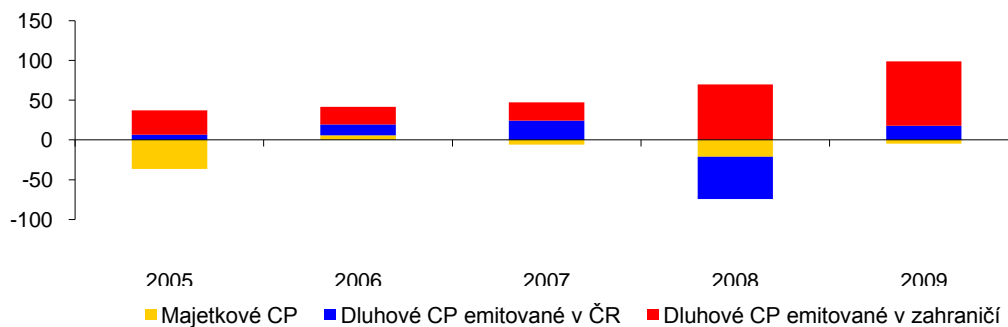
Vývoj českého peněžního a kapitálového trhu ovlivňovala řada domácích i mezinárodních ekonomických faktorů.

6.2.4.3. Portfoliové investice

Když se u portfoliových investic meziročně zvýšil čistý odliv zdrojů na 53,2 mld. Kč., tak byl čím dál větší zájem českých investorů o zahraniční majtkové i o zahraniční majtkové i dluhové instrumenty.

U aktiv chodází k odlivu zdrojů do zahraničí ve výši 94,6 mld. Kč, příliv zahraničního kapitálu formou portfoliových investic dospěl k sumě 41,4 mld. Kč.

Graf 16 Investice nerezidentů

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2010)

Zahraniční investoři nakupovali dluhové cenné papíry emitované domácími subjekty na tuzemském trhu i v zahraničí.

6.2.5. Finanční deriváty

Změny reálných hodnot derivátů v bilancích bank nebyly výrazné. V jednotlivých čtvrtletí byla patrná značná volatilita. Ke snížení aktivní pozice derivátů vůči nerezidentům související zřejmě s měnicími se toky carry obchodů došlo ve třetím čtvrtletí.

6.2.6. Ostatní investice

Za rok 2007 byl v položce ostatní investice vykázán čistý odliv kapitálu do zahraničí ve výši 2,3 mld. Kč.

6.2.7 Vývoj devizových rezerv ČNB

Po vyloučení kurzových vlivů se zvýšily devizové rezervy o 15,7 mld. Kč v důsledku výnosů z investování, které byly ČNB z části jen odprodány na devizovém trhu, a transakcí prováděných pro klienty ČNB. Devizové rezervy mají schopnost pokrývat téměř tříměsíční hodnotu dovozu zboží a služeb.

6.3. Analýza struktury platební bilance v roce 2008

6.3.1. Běžný účet platební bilance

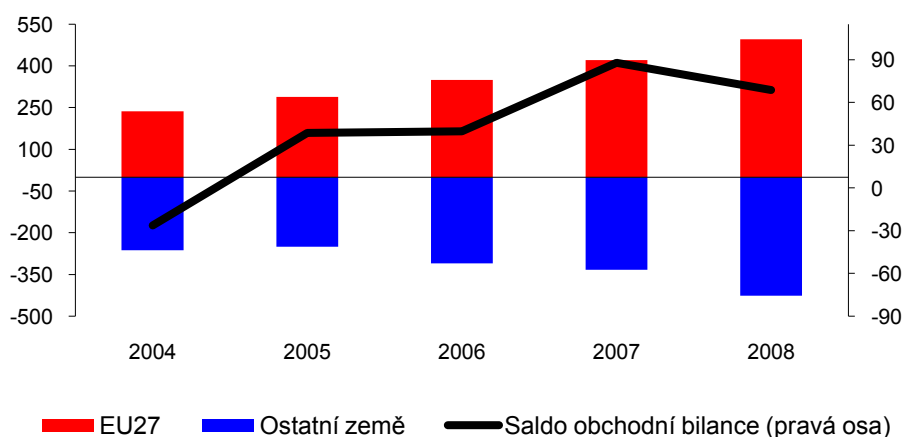
V roce 2008 skončil běžný účet platební bilance schodkem ve výši 113,9 mld. Kč. Čistý příliv na finančním účtu platební bilance dosáhl zahraničního kapitálu 151,2 mld. Kč a tento vývoj byl především ovlivněn čerpáním zahraničních zdrojů podnikovou sférou.

6.3.1.1. Obchodní bilance

Obchodní bilance v roce 2008 dosáhla aktiva 103,2 mld. Kč, což je meziroční pokles o 17,4 mld. Kč.

Celková hodnota dovozu zboží, které nebylo zahrnuto do statistiky zahraničního obchodu, činila 4,2 mld. Kč. Celkový výsledek zahraničního obchodu ČR byl hlavně ovlivněn prudkým poklesem poptávky ze zemí nejvýznamnějších obchodních partnerů, zejména pak ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008, doprovázený růstem dovozů ze zemí mimo Evropskou unii. Saldo zahraničního obchodu bylo dokonce ovlivněno i zhoršením směnných relací.

Graf 17 Obchod EU a ostatních zemí

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8.3.2011)

V teritoriální struktuře zahraničního obchodu má rozhodující podíl obchod se zeměmi EU. Dosažený přebytek ve vzájemném obchodu dlouho převyšuje deficit obchodní výměny s ostatními zeměmi, pasivum vůči ostatním zemím meziročně prohloubilo o 94 mld.

6.3.1.1. Směnná relace

V roce 2008 vedlo snížení vývozních cen o 4,6% a zároveň také pokles cen dovozu o 3,3% vedly ke zhoršení celkových směnných relací o 1,3 procentního bodu.

Pohyb cen zahraničního obchodu byl s jistotou ovlivněn zejména vývojem cen na světovém trhu a pohyby kurzu koruny vůči euru a americkému dolaru. Z vývozních cen se ceny strojů a dopravních prostředků, průmyslového zboží, ceny chemikálií. Zvýšily se jen

vývozní ceny minerálních paliv, naopak rostly ceny dovozní minerálních paliv, ceny ostatních surovin.

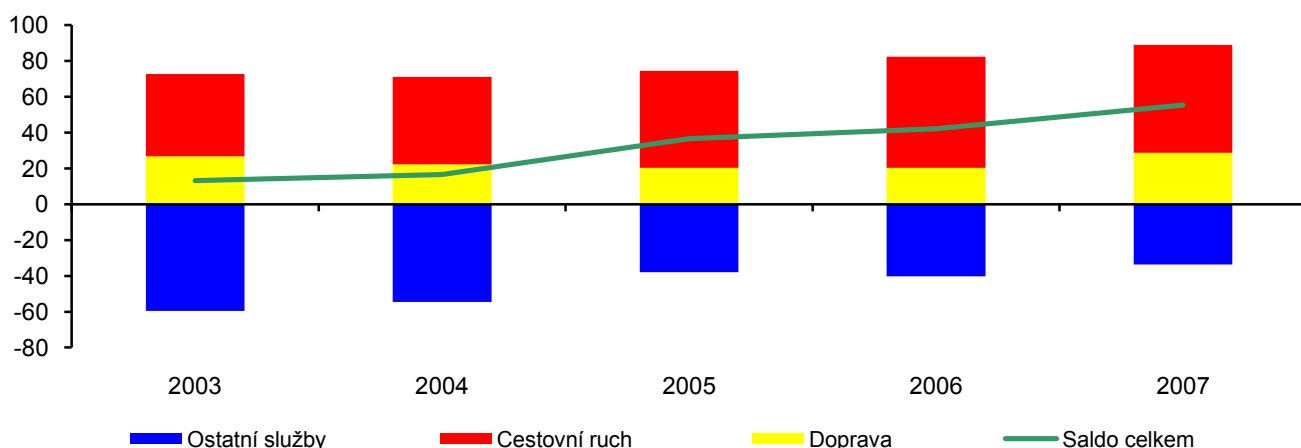
Nejvýraznější zlepšení cenných relací bylo ve skupinách cen tuků a olejů.

6.3.2. Bilance služeb

Bilance služeb skončila v roce 2008 přebytkem 82,0 mld. Kč. V důsledku rychlejšího růstu vývozu než dovozu meziročně se přebytek služeb výrazně zvýšil.

V rozhodující míře bylo zlepšení salda bilance služeb způsobeno příznivým vývojem salda ostatních obchodních a neobchodních služeb.

Graf 18 Bilance služeb

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8.3.2011)

Zvýšil se čistý výnos z mezinárodní přepravy, naopak se snížil příjem od zahraničních návštěvníků při současném nárůstu výdajů na cesty českých občanů do ciziny. U mezinárodní přepravy zboží a osob došlo k meziročnímu snížení přebytku, nákladní doprava získala nárůstem čistého výnosu z obslužných a dalších s dopravou souvisejících služeb. Potrubní doprava shledala změnu trendu proti předcházejícím obdobím. U osobní dopravy zůstali příjmy i výdaje stejné jako roce 2007.

Významnou událostí v České republice bylo z hlediska volného pohybu osob začlenění České republiky do schengenského prostoru, které zajistilo volný pohyb osob jak na silničních přechodech, tak i na letištích.

6.3.3 Bilance výnosů

V roce 2008 se schodek bilance výnosů zvýšil na 288,8 mld. Kč. Oproti loňskému roku se podstatně snížily výnosy z majetkových investic v zahraničí i úroky, které jsou plynoucí z finančních aktiv. Na straně výdajů vzrostly náklady za zaměstnávání cizinců a dividendy vyplacené zahraničním investorům.

6.3.4. Běžné převody

V loňském roce skončila bilance převodů schodkem ve výši 10,3 mld. Kč. Se srovnáním s předchozím rokem došlo ke snížení schodku o 8,1 mld. Kč. Vykazovaný čistý odliv prostředků v běžných převodech do rozpočtu Evropské unie se meziročně snížil na 1,5 mld. Kč. Ostatní převody vládního sektoru zejména ovlivnil nárůst daní z příjmů a příspěvků na sociální zabezpečení za zahraniční pracovníky zaměstnané v České republice.

6.4. Kapitálový účet

Saldo kapitálového účtu roku 2008 zůstalo nadále aktivní. Akorát se meziročně zvýšilo o 11,4 mld. Kč na 31,0 mld. Kč. Kapitálový účet ovlivňují především příjmy ze strukturálních fondů Evropské unie (24,2 mld. Kč). Novou složkou na straně příjmů a výdajů kapitálového účtu stalo obchodování sektoru nefinančních podniků s emisními povolenkami.

6.5. Finanční účet

V roce 2008 na finanční účet platební bilance dosáhl čistý příliv zahraničních zdrojů 151,2 mld. Kč, což představuje nárůst o 25,4 mld. Kč než minulý rok. Finanční deriváty a Salda portfoliových investic skončila pasivem, v případě portfoliových investic však menším než předchozím roce. U ostatních investic přineslo k nárůstu čistého přílivu zdrojů ze zahraničí.

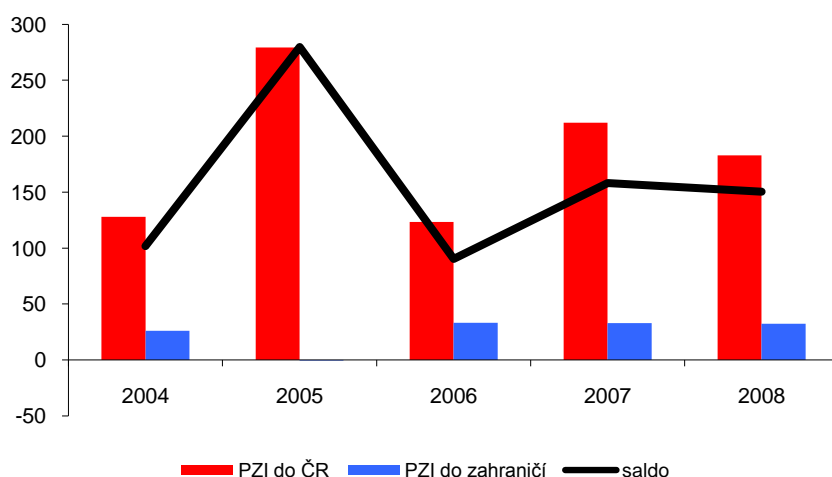
6.5.1. Přímé zahraniční investice

Přímé investice, které uskutečňují čeští jednotlivci v zahraničí meziročně, stagnovala dosáhly výše 32,4 (mld. Kč).

Největší objem investic směřoval do odvětví nemovitostí a služeb pro podniky, dále do finančního zprostředkování, do obchodu a oprav, také do výroby elektřiny, plynu a vody.

Nejvyšší dynamika investic byla ve zpracovatelském průmyslu, které meziročně vzrostly o 39,8, především v důsledku investic do odvětví výroby strojů a zařízení a elektrických stojů a přístrojů. Z hlediska teritoriálního členění byli největšími příjemci investic Nizozemsko, Kypr, Německo a Portugalsko.

Graf 19 Salda investic

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2011)

6.5.2. Přímá zahraniční investice v ČR

Hlavním faktorem meziročního poklesu byl objem reinvestovaného zisku a pokles přílivu ostatního kapitálu na 7, 1 mld. Kč. V roce 2008 se neuskutečnily skoro žádné prodeje státních majetkových částí. Objem úvěrů podle některých údajů meziročně klesl téměř o 65,1 % důsledkem nižších splátek úvěrů ze strany zahraničních mateřských společností.

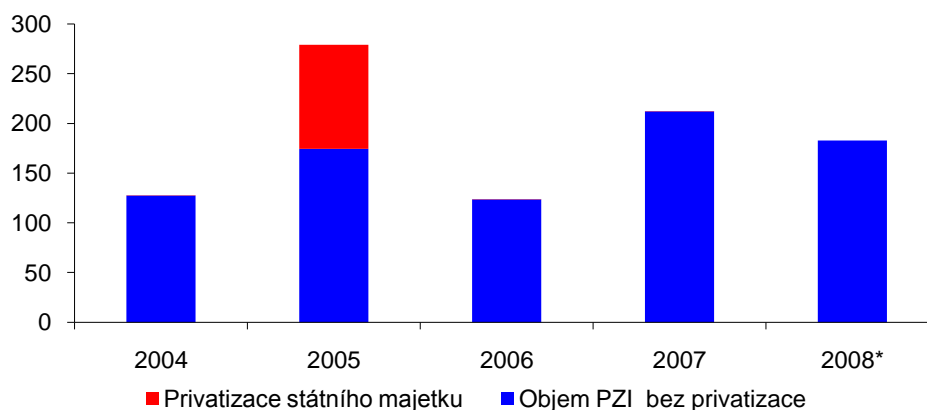
6.5.3. Výnosy z přímých zahraničních investic v ČR

Podle některých důkazů dosáhl objem dividend a úroků z ostatního kapitálu placených do zahraničí téměř stejné výše jako v roce 2007. Zajímavostí je, že objem vyplacených dividend přesáhl objem reinvestovaných zisk a na celkových výnosech se podílel 54,4%.

To se nakonec odrazilo v meziročním mírném poklesu výnosů z přímých investic, který byl 294,1 mld. Kč.

Dividendy, které byly vyplaceny zahraničním investorům v roce 2008 byly podle předběžných údajů 159,9 mld. Kč. Téměř 60% z celkové té částky bylo vyplaceno v oblasti. Příjmy z úroků zahraničních mateřských společností, které byly poskytnuty úvěry dceřiným společnostem v ČR, dosáhly podle předběžných statistik 9,3 mld. Kč.

Graf 20 Stav dividend

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2011)

6.6 Portfoliové investice

6.6.1 Vývoj na peněžních a kapitálových trzích

V roce 2008 byl český peněžní a kapitálový trh ovlivněn světovou finanční krizí, prudkým poklesem světové ekonomiky a následným zpomalením temp růstu HDP ve všech rozvinutých ekonomikách. Krize na trhu amerických hypoték ovlivnila nejen finančnictví, ba dokonce i ostatní sektory ekonomiky. Po celém světě se provádělo opatření ke stabilizaci bankovního systému a ve druhé polovině roku docházelo k rychlému

snižování úrokových sazeb. Úrokový diferenciál CZK vůči hlavním světovým měnám se postupně posunul do hodnot kladných vlivem výraznějšího poklesu, co se týče zahraničních úrokových sazeb v porovnání s domácími.

6.6.2 Portfoliové investice

Čistý odliv zdrojů u portfoliových investic meziročně poklesl z 57,2 mld. Kč na 9,1 mld. Kč. Důsledkem krize na kapitálových trzích se značně snížil zájem českých investorů o zahraniční cenné papíry.

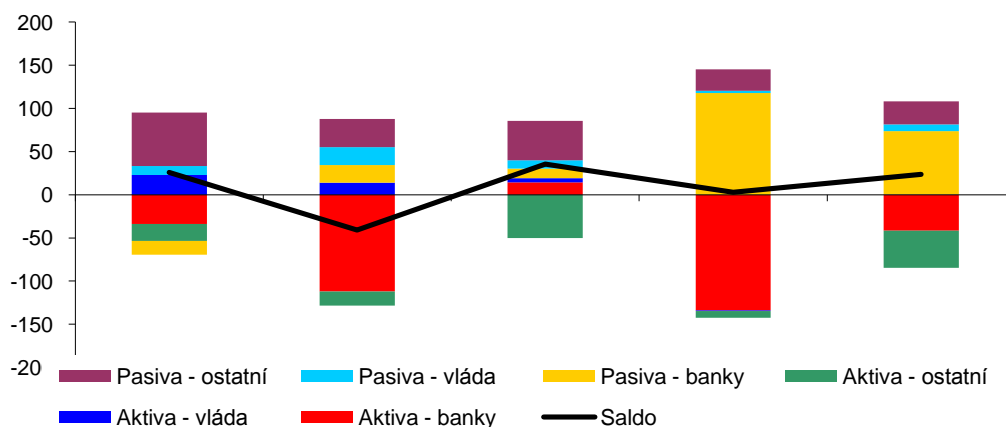
6.7 Finanční deriváty

Vývoj derivátů v platební bilanci byl spojen zejména s pohybem kurzu koruny v průběhu celého roku. V první půlce roku kurz posiloval a docházelo ke sjednávání měnových derivátů mezi českými exportéry a českými bankami.

6.7.1 Ostatní investice

Čistý příliv kapitálu nastal v položce ostatní investice ze zahraničí ve výši 23,9 mld. Kč (meziroční nárůst o 21,2 mld. Kč). Největší příliv zdrojů (ve výši 31,5 mld. Kč) vymezil bankovní sektor (údaje nezahrnují portfoliové investice).

Graf 21 Výsledné saldo ostatních investic

Zdroj www.cnb.cz (údaje platné k 8. 3. 2011)

6.7.2 Vývoj devizových rezerv ČNB

Aktivní saldo (po vyloučení kurzových vlivů) transakcí s devizovými rezervami dosáhlo 40,1 mld. Kč. Do salda se promítli jeho výnosy z jejich investování a výsledek operací prováděných pro klienty ČNB. Ke konci roku 2008 byl stav devizových rezerv 715,8 mld. Kč.

6.7.2 Vývoj devizových rezerv ČNB

Aktivní saldo (po vyloučení kurzových vlivů) transakcí s devizovými rezervami dosáhlo 40,1 mld. Kč. Do salda se promítli jeho výnosy z jejich investování a výsledek operací prováděných pro klienty ČNB. Ke konci roku 2008 byl stav devizových rezerv 715,8 mld. Kč.

7. Závěr

Tato bakalářská práce byla zpracována na téma „Platební bilance a její vývoj“. Skládá se ze dvou částí – teoretické a analytické. Teoretická část je obsahově vyjádřena pomocí knižních publikací. Analytická část vychází z poznatků teoretických a z dostupných statistik a výkazů.

V teoretické části bylo nejnnutnější hned na začátku vysvětlit samotný pojem platební bilance, co znamená a jakým je přínosem. Dalším důležitým aspektem co se týká platební bilance je její rozdělení.

Platební bilance je systematický platební výkaz, který nám udává přehled o ekonomických transakcích libovolné země, např. České republiky se zahraničím např. Rakouskem nebo Německem.

Platební bilanci podle struktury rozdělujeme s hlediska horizontálního a vertikálního. Horizontální strukturu členíme na běžný účet, kapitálový účet, chyby a opomenutí, kurzové rozdíly a změnu devizových rezerv.

Platební bilanci sestavujeme na bázi podvojného účetnictví, kdy rozdíl mezi kreditními a debetními položkami určují salda platební bilance. Samozřejmostí platební bilance je, že musí být vyrovnaná.

Platební bilance je závislá na zahraničním obchodu, kdyby neexistoval zahraniční obchod, nemohli by probíhat ekonomické transakce mezi jednotlivými zeměmi. I když je problematika zahraničního obchodu mikroekonomickou složkou, protože zásadním zdrojem hospodářského růstu zemí je v současné době mezinárodní obchod.

Platební bilance od roku 1993 až 2010 prošla mnohými změnami, které bylo pozoruhodné z hlediska lidského rozumu sledovat a pozorovat. Ať už to byla polistopadová změna v roce 1989 daná pádem komunismu, kdy se musela země vyrovnat se začátky tržní ekonomiky. Dále pak období v roce 2004 kdy se stala součástí Evropské unie, důležitou událostí je vstup do Schengenského prostoru. U salda běžného účtu a jeho vývoje nám hodně pomohl vstup do Evropské unie, kdy se díky rostoucímu vývozu saldo zlepšilo. Přesto je toto saldo stále v deficitu, výdaje totiž rostou rychleji než výnosy. Jediný rok kdy bylo saldo běžného účtu v přebytku, je rok 1993 (13,3 mld.)

Vlivem převahy zahraničních investic jsou salda finančního účtu a přímých investic stále v přebytku největšího přebytku u finančního účtu v roce 2002 a to 347 mld. Kč. Přímé investice dosáhli největšího salda v roce 2000.

Zajímavá je i skutečnost z roku 1997 kdy Českou republikou vládla nejistota z politické krize, došlo k ovlivnění salda finančního účtu a to 34, 3 mld. Saldo bilance výnosů je mohutný příliv nových zaměstnanců ze zahraničí.

I když je teď Česká republika, tak jak na to je, věřme, že si vybere správné řešení, a nedojde ke smutkům, které by vedli k nějaké životní nejistotě.

8. Zdroje

Knižní zdroje

1. BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomi*, Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978 – 80 – 7380 – 245 – 5
2. ZEMÁNEK, Josef *Instantní ekonomie nejen pro začátečníky*, Computer Media,2010. 176s. ISBN 978 – 80 – 7402 – 059 – 9
3. PAVELKA, T., *Makroekonomie - základní kurz.*, Praha: VŠE 2007, s. 278, ISBN 80-86175-45-6
4. SCHLOSSER, Š., *Platební bilance – další možnosti analytického využití (období 1993 až 2004)*,Praha: Český statistický úřad, 2005 s. 27, ISBN 80 – 250 – 1148 – 8
5. MAJEROVÁ, I., NEZVAL, P., TUJELA, P., *Základy makroekonomie*, Praha: ComputerPress 2006, ISBN 80 – 251 – 0952 - 6
6. DURČÁKOVÁ, J., MANDEL, M., *Mezinárodní finance - 3.rozšířené vydání*,Management Press, Praha 2000, ISBN 80-7261-017-1
7. BALDWIN, R., WYPLOSZ, Ch., *Ekonomie evropské integrace*, Grada Publishing, 2008, ISBN 978 – 80 – 247 – 1807 - 1
8. TOMŠÍK, V, *Vyrovňovací procesy platební bilance a analýza vývoje zahraničního obchodu České republiky v letech 1993-1998*, VŠE v Praze, 2000,

Elektronické zdroje

Kol., *Česká Národní Banka: Platební bilance 2007* [online], 2011 [cit. 2011-03-08].

Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/zprava_pb_2007.html>

Kol., *Česká Národní Banka: Platební bilance 2008* [online], 2011 [cit. 2011-03-08].

Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/2008/zprava_pb_2008.html>

Kol., *Česká Národní Banka: Platební bilance 2009* [online], 2011 [cit. 2011-03-08].

Dostupné z WWW:

http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/2009/zprava_pb_2009.html

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Členění vertikální struktury

Tabulka č. 2 Vymezení sald platební bilance

Tabulka č. 3 Dlouhodobé účinky přílivu přímých investic na běžný účet

Seznam grafů

Graf 1 Bilance služeb

Graf 2 Aktivního salda přímých investic

Graf 3 Vývoj běžného účtu

Graf 4 Vývoj salda obchodní bilance 1993 - 2010

Graf 5 Vývoj bilance služeb

Graf 6 Vývoj bilance výnosů

Graf 7 Vývoj salda finančního účtu

Graf 8 Vývoj salda přímých investic 1993 - 2010

Graf 9 Vývoj salda devizových rezerv 1993 - 2010

Graf 10 Přebytek obchodu EU – 27 (mld. Kč)

Graf 11 Deficit obchodu Číny (mld. Kč)

Graf 12 Vývoj kurzu koruny na vývoj cen

Graf 13 Přebytek bilance služeb

Graf 14 Přímé investice

Graf 15 Výnosy z přímých zahraničních investic v ČR

Graf 16 Investice nerezidentů

Graf 17 Obchod EU a ostatních zemí

Graf 18 Bilance služeb

Graf 19 Salda investic

Graf 20 Stav dividend

Graf 21 Výsledné saldo ostatních investic